

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23897
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	35
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 35

DAWN
TO
DECUR

^a
diwon n 1 I उषस् f RV, AV, SB, Sak,

etc — उषा RV, AV 12.2.45, VS, etc —

प्रभातम् Gant, MBh, etc.

1 II अनूर m Rājāt, etc — अरुणी f

RV — अरुणी RV — अरुणोदयः Mn 10.

33 — अहर्मुखम् L — उपकाशः Apśr —

उष f (only gen sg) RV, AV 16.6.6 —

उषः L — उषस् n Un 4.233, L —

उपोत्तमः Das — उषः L — उपक्रम L —

कायम् L — क्षपाययः R, Ragh, Das —

दिनादि an Sā 11.52, दिनौदयः Subh —

दिवसमुखम् Ragh 5.76 — पूर्वसन्ध्या W —

प्रातस्संध्या Pwr — प्राबोधिकः, प्राबोधकः L

— वसन्ति (prob) † Nir 12.2 (in a

quotation) जनपद Nir 12.2, Sch —

विधुत् † L — विभानम् Kālid —

10207³

विहानः, विहानम् L — वृषाकपायी Com on

RV — व्युष् ४ AV 13.3.21 — आ

Sāy 1.121.2 — आत्मसंध्या L — ब्राह्मण —

मुहूर्तः, ब्राह्ममुहूर्तम् L — ब्राह्म्यः (with

मुहूर्त ७ तक) HYog, Pāṇcar — शान्तिविगमः L.

~~सु~~ → रुम भुग् Un 2.14, Sch, अरुण —
dan adv

धेतना RV 1.122.4 — सूर्यसारणी भ L

— रत्नोद्योषः L.

about dawn उपव्युषम् Bz,

Tandya Bz, उपव्युषसम् kätysz, Ap,

ear (Prob) about dawn^a अवकाशे

MānGr approaching dawn^a (as

night) प्रभातकल्पम् (आ)n ~~प्रभात-~~

R at dawn प्रातर् RV, etc — प्रगे

Laty, Mn, etc at dawn, noon, and

sunset निषवणम् Ap, Mān, Gz —

10209 5

निसन्ध्यम् Sāṅkhaḥ, Pārḥ, MBh

3, Kathās, Sātr beautiful dawn

सुप्रभातम् kār beautifully

illuminated dawn सुप्रभातम् mf

(आ) n R clear the colour of the

dawn अर्जुन mfn RV 1.49.3 a

coppery red dawn ताम्रादुणः Budd

L dawn and night उजासानक्ता

f du RV, AV dawn and sun

उष्मास्तूर्यम् kās on Paṇ 6.3.31 —

dawn-like आहलंष्ट्यामे म्फु MW —

dawn, noon and sunset त्रैकाल्यम्

Yājñ 3.308 the dawn (personi-

fied as the charioteer of the

sun अरुणः Mn 10.334 ek the

dawn's tears उष्माजलानि n pl

10211 th

Kathās the earliest dawn

सुप्रभात ॥ MW early dawn

प्रातःकल्प mf (आ) ॥ Pañcad —

बालादुणः kum fine dawn

सुप्रातर AV the first gleam

of dawn व्युष्टि † RV, AV, B₂

the morning dawn सायंनिकम् L

— occurring at dawn वैयुष्टि mfn

Pān 5.1.97 one who enjoys a

good dawn सुपस म् AV per-

taining to the dawn वैभानिक म्

Vrishabhān red like early

dawn बालारुणः Ragh.

relating to dawn 1॥ औपस

म् (ई)न 1Bz 2.

1 ॥ औपसंध्य म् Naish —

दासाय mfn Pār.

relating to the morning dawn

साँध्य mfn MW Sacred to the

dawn उपस्य mfn (Pām 4.2.31)

Vs 24.4, ĀśvŚr till the dawn

आव्युषम् AV 4.5.7.

dawn ७७ 1 I उपस्य nom उपस्यति.

1 II

विवस्, व्युच्छति RV, etc.

dawning 1 II वत्सु ४ RV, VS — विवसः

AsvSir.

dawning beautifully सुजात mfn

Bhatt.

dawned ^{adj 1 II} व्युष्टः SBr, MBh, etc.

beautifully dawned सुव्युष्ट mfn

MBh.

day ॥ I दिनम् Mn, Ragh, Pañcat,

etc - अहर् ॥ RV, etc → वासरः, वासम्

Gṛs, Kāv, Kathā, etc.

II अंशः L - अंशकम् L - अरुषः

RV 6.49.3 & 7.71.1 - अहम् (only

Ved) (after पु अहः, अहम्) -

आयत्ति + - उसृ + RV 7.15.8, 8.41.7

(in Uśrā) RV 4.45.5 - उस्त्रः

छरः Pārāvan M.12 — वण्ड्यामः L

दिनाछिद्रा — दिव्, द्यु, m (rarely n)

— दिवन् m L, दिवसः MBh, Kāv, etc

— दिवे, दिवे पुट (गु शरदादि) RV —

(360) पर्वन् n BhP — प्रतिदिवन् m.

Mh 1.156, Sch — भास्वरः L — रजसः

m Nir M.19 — रतर्द्धिकम् (only L)

— रविध्वजः L — वर्षः, वर्षम् (पुट के आ)

10217 ~~3~~

R 1.73.5 (sch) — वस्त्रः L — वाश्रः L

— वाश्रः — व्यञ्जनम् L — सभा MW

— समुदयः (rarely समुदयम्) L — सजूरः

L — सूर्यकालः L — स्वसरम् Naigh.

no day अनहन n L according

to the light (i.e. by day from the

the disappearance of the stars till sunset सज्योतिस्

Mm 4.106, 5.82

advanced

10218 1

time of day महाहो तिहितः Pan

6.2.38, महाहो Sankh Br

all the day सर्वाह्नाम् Apast

any day except Tuesday विक्रज

mfn (with दिन) Var Brs one day

in a lunar month शुक्लः Gṛjṛs

Mm, MBh, etc appearing during

the day अह्निज mfn Var Brs

10219 ~~7~~

the approach of the day अहरागमः

Bhag 8.18, Seq as if it had been

only one day यथैकदिवसम् MBh

as if it were only one day यथैकदिवसम्

MBh.

at daybreak I प्रातर RV, etc

— काल्ये, काल्यम् MBh, Nat 2m.1m, R,

BhP.

10220⁸

I II अद्युषिते loc MBh — उणा

L — कात्यम्, कात्ये acc, loc R, Suis

— गोसे loc L, Sch (V. 1 गोशे) —

प्रगे laty Mm, etc — विगते MBh

5.72.47 at the time of

day-break विवासकोत्त आश्विन

an auspicious day सुदिनम् RV, etc.

a bad day I दुर्विषयः पाँच —

10221

X

दुर्ह L .

। II नारायः (?) L beautiful

daybreak सुप्रभातम् Kāv

become daylight व्यष्ट mbn SBr

MBh, etc (day beginning the rainy season)

rainy season) प्रावृषीणः mbn RV

beholding the day अहर्दश mbn

RV 8. 66. 10 (Nir 6.26)

~~lolo~~

belonging to the fifth day

पाञ्चमाहिक mb (रि) n sāṅkhŚr

belonging to the other day

अन्येद्युष्क (suśr) अन्येद्युस्क (car) mbn

belonging to the present day

सद्यस्क mbn MW belonging to the

3rd day (ahax) तार्तीयहानिक mbn

SāṅkhŚr 15.8.3

the black and

10223 9

the white day i.e. night and day

अहश्च कृष्णमहरजुं RV 6.9.1

born from day अहजात मन् AV

born in the day अहजात मन्

AV a bright day सुदिनाहम्

Pat on Pāṇ 2.4.30, सुदिवम् AV,

सुदिवसः Bhartr, सुदिवा kāsikāh

by day दिवा (१ स्वरादि) RV

— दिवा — द्युभिः and उपद्युभिस् RV.

by day and night । I दिननक्तम्

MärkP — दिवानक्तम् adv subh toh

a ceremony lasting one day

एकाहः a clear day सुदिनम् RV, etc

the close of day सायम् RV, etc

clear (the colour of the day) अजुन

infn RV 6.9.1 commencement

10225 11

of the day अहर्मुखम् L completion

of the day अहःसंस्था TBr 3, laty

connected with a day साह मभि

Br day after day अन्वहम् -

the day after tomorrow ^I परश्चस्

MBh, Hariv, etc.

II अपरश्चस् Gobh — तृतीयदिवसः

Hd 3.8.1/2.

10-26 12

day and night I अहारात्रम् L-

अहर्निशम् Mn 1.24, 4.97, अहर्निशम्

Mn 4.126, Pañcat, etc — दिननिशो

† du VarBrS 32.7.

II अहनी nom du RV, AV 13.2.3

- अहस्त्रियामम् Ragh 7.21 - अहोरात्रः

[HL VS, du, AV 8 PBr, sg or pl, MB

etc) अहोरात्रम् [pl RV 10.190.2,

VS, etc, du, AV, VS, etc su or du or pl,

Mn, MBh, etc] — क्षपाहम् Mn 1.68

— दिवानिशम् Kathās 76.11, दिवा रात्रम्

Mn 5.80, MBh, etc — द्युनिश्, द्युनिश-

— द्युनिशि Var, द्युनिशोस् Mn, द्युनिशम्

Yājñ, द्युनिशो du, Sūryas - द्युरात्रम्

Gāṇit — पतत्रिण n du, RV

1.158.4

a day and night

of Brahma (a period of 2000

ages of the gods or 2 Kalpas of

mortals) ब्रह्माहोरात्रः L a day

and night of the gods (a year of men)

देवाहोरात्रम् W day (attribute

in the sense of time etc used

in connection with -) पावकम् (आ)म्

daybreak

I I

प्रातःकालः हिं, प्रातःक्षणः

Pañcat — प्रभातम् Gaut, MBh, etc —

दिनमुखम् Das, दिनागमः Hariv M287,

दिनादि m ऽं 11.52, दिनारम्भः W,

दिनोदयः Subh.

I II अहरादि m ऽं — उषः L —

उषस् n 11m M.233, L — उस्ता RV —

उसृ + RV 7.15.8, 8.41.3 (instr उस्ता)

RV M.45.5 — उषः L, उषम् W —

ऊष्णकम्, L — ओष्णसी SBr 6 —

कात्यम् R, Sushr — गोविसर्गः R 7.3.9,

AV, Paris, गोसङ्गः L, गोसर्गः, Sushr —

दिवसमूरवम् Ragh 5.76 — नान्दीमुरवीरात्रि-

Lalit — निशात्यायः L — निशान्तः,

निशान्तम् Mn 4.99 — पूर्वसन्ध्या W—

प्रतिसरः L — प्रबोधकः, प्राबोधकः L

— विभातम् Kalid — व्युष् 1 AV B.3.2

— व्युत्थितम् (only in loc) SāṅkhŚr —

व्युत्थम् L — व्युत्थि + RV, AV, Bṛ —

स्त्रीघोषः L daybreak personified

व्युत्थः BHP.

day by day । I प्रतिदिनम्,

प्रतिदिवसम् Kāv, Var, Pañcat —

प्रत्यहम् Katyāśr, Mn, Kāv, etc —

अहरहः RV, etc — अहरिवम् Śiṅ

1.51, Pām 5. M. 77, Sch, अहर्दिशि

RV 9.86.41, AV 5.21.6.

। II अनुधून — अनुवासरम् Ragh —

अहःशः Ait Br — दिवे, दिवे ifc

(गु शरदादि) RV — श्वः day-close

दिनावसानम् kālīd — दिवसावसानम् MW

day-decline दिनक्षयः Kām, तिथिक्षय

Hcat 1.3 a day destined for

extracting the
Soma - juice सोमः Hsvgr

day - destroyer दिनान्तकः L

day - duty दिनकर्तव्यम्, दिनकार्यम्

Kathās day - egg दिनाण्डम् L

day - end दिनान्तः Kālid - दिवसक्षयः

mbn MBh 1-699 day face

दिनमुखम् Das - दिवसमुखम् Ragh

5.76 day - friend दिनवन्धु m L

day - hair दिनकेशवः, दिनकेसरः L

day - half दिनाधः Kalpat

day - head दिनमूर्धनि m L a days

hire देनिकी W a day (in general)

वासरः, वासरम् Gr.S, Kāv, Kathās,

etc a day in the first half

of a lunar month पूर्वपक्षादः ऋषिः

day labour व्रातः L.

day-jewel । I दिनमणि म पूत,

Bālar — दिवामणि म L — वासरमणि

m kāv a day journey by

carriage रथाहस म रथाहः (prad

(śrś), रथाह्यम् (śBr, Āpśr)

day-junction वासरसङ्गः Bhatt

the day just past ह्यस्तनदिनम् L

day-king दिनराजः Svapnac 1-18

day-labourer पोरुषेयः Saddhi

day-lamp दिवाप्रदीपः L day-leader

दिनप्रणी m L day light दिनज्योतिः

m L day-light . रात्रिविगमः L

day-lord दिवसभर्ता m & दिवसवर्धना

Var, दिक्सेध्वरः Bhartṛ — दिवापति

m Rājā — दिननाथः Vcar 1m.6m,

दिनपति m Bhartṛ, Rājāt

the day-lotus अम्बुरुहम् (ित् +

आ) R, etc — जलरुह् m Bālar

3.85.

day-makes । I दिनकर्तृ m

Hariv — दिवसकरः R, Hariv, etc

दिवसकृत् m MBh, Var, दिवाकरः

AV, MBh, R, etc.

। II वासरकृत् m L day -

missile दिनारत्रम् : day

nowished दिवापृष्टः L the day

of anyone's death मृताहः (Vishn)

मृताहन् n (Mark P) मृताहस् n (BhP)

— मृतावासरः Hcat the day of a

periodic change of the moon

पर्वदिवसः Hcat a day of

Brahmā काहस्, काहन् n Ar yabth

— जलदिनम् MW day of full

moon in the month Āśvina आश्वयुजी

(sc पोषमासी) Āśvīṇ, Pūrṇ, Kṛtīṣṭ

the day of full moon in the month

Bhādra भाद्रपदी Kṛtīṣṭ, Śc —

भाद्र (sc तिथि) Col. the day

of full moon in month Tāisha

तैषी (sc तिथि or रात्रि) Āśvīṇ,

Gobh, Anup day of inauguration

अभिषेकाहः a day of sacrifice

यजनीयम् (with or w/o अह्न) दृश्यः

• the day of the moon's passing the node

at its conjunction पर्वन् n Var,

Sūryas, MBh, etc the day of the

moon's passing the node at its

• opposition पर्वन् n Var, Sūryas,

MBh, etc a day of the week (they

are Āditya - , Soma - , Maṅgala -

Budha - , Guru - , Śukra - and

Śani - vāra) चारः Gaṇit, Yājñ, Śch

Kāv, etc a day on which

sacred recitation is resumed

after its suspension स्वाध्यायः MW

day (opposed to night) घर्मः Jyot

(yv) 9 — घृणि Hariv 3588.

day personified as one of the eight Vasus

अहर् \approx MBh 1.2582, seqv day

planet दिनग्रहः Hcat 1.7 day-

portion दिनांशः, दिनांशकः L' day-

radius दिनव्यास दलम् Sūryas 2.60

day - refuse दिनमलम् L

day's coin दिक्संमुद्रा Buddh

day - strength दिनबलः L .

day time । II केनु म Sāṅkh Br

— दिनांशः , दिनांशकः L — सूर्यकालः

L a day's wages दैनिकी W

day - walking दिवसपर म् Var Br S

day - work वासरकृत्यम् Kathās

day - work (washing etc) दिवसव्यापारः

kāḍ a day's work आहिकम्

day - strength दिनबलः L.

day time । II केलु म Sānikh Br

— दिनांशः , दिनांशकः L — सूर्यकालः

L a day's wages दैनिकी W

day - walking दिवसचर म् Var Br S

day - work वासरकृत्यम् Kathās

day - work (washing etc) दिवसव्यापारः

kāḍ a day's work आहिकम्

a day with the 2 nights enclosing

it पक्षिन् m L done by day

दिवाकृत mbn MW done every

आह्निक
day mbn R, etc the duration

of one day एकाहः Pān. 5.4.90,

Mn during that portion of a

day on which religious ceremonies

are to be performed पूर्वद्युः L,

धर्महि, धर्मवासरे the early part

of the day प्रातर्दिनम् L the

eighth day after full moon (end

of the month Māgha, personified as

Sacī T) एकाष्टका AV 3.10.5.8.12,

TS, Tandya Br, etc the eleventh

day of a fortnight (on which

fasting is considered an

indispensable observance and

very efficacious एकादशी MBh,

Kathās, etc the end of day

उषसी L.

every day । I प्रतिदिनम् ,

प्रतिदिवसम् Kāv, Var, Pañcat

— प्रत्यहम् Kāty Śr, Mn, Kāv, etc.

। II द्यवि, द्यवि an evil day

कुदिनम् the falling on the same

day सद्यस्ता (lāty) सद्यस्त्वम्

(kāty śr) — सद्यकात् mn सद्यस्कात्

mb(आ) n ऋषि, MW, sch, kāty śr,

Sch the first day in the civil

month पूर्वदिः Sūryapr the first

day of the first quarter on which

the moon is invisible अमावास्या

AV, SB2, etc, अमावासी MBH 1.4644

& अमावस्या Kāth, Pān 3.1.122

a festival day अहर म न

Ait Br, etc a fine day सुदिनम्

RV, etc — सुदिनाहम् Pat on Pān

2.4.30, सुदिवम् AV, सुदिवसः, Bhartr

सुदिवा Kāśikā a ~~pett~~ flower

closing itself by day दिवाभीतः

L the 14th day in a lunar

fortnight चतुर्दशी (सुत रात्रि)

śāṅkṣṇya 2.4.7, Āśvīṇya 2.3, Mn,

MBh, Kathās a god of the day

वासरी Kālac half a day

दिनार्धः MBh 7.6036 happening

every day प्रात्यहिक mb (ई) n

Kap, Sūryas, Sch, Kull

36-
10250

happening in one day दैवसक

mf (इका) २ MBh 3.13255

happening on the 13th day of a half-

moon त्रयोदशिकः mf R(९)2-86-1

P.T.O.

happening on the 12-th day द्वादशिक

mbn R happening on the

12-th day of a half-month

द्वादशिक mbn R an inauspicious

lunar day दुस्तिथि mbn

MBh 12.6735 the jewel of the

day अहर्नि m L, अहोरत्नम्

Pāṇ. 8.2. 68, Kāś lasting a

day साहित् mf Br lasting

for one day and night (as food)

एकरात्रिक mf Mn 4.223

lasting one day ऐकाहिक mf (ई) 2

AgP a liturgy that is to

be sung during the day

अहःसामन् n ऽBr ॥ lord of

the day अहर्पालि m (Pāṇ 8.2.70)

Comm) VS, MaitrS, अहःपति m

Pāṇ 8.2.70 comm lord of the

day वासराधीशः Sāh, वासरेशः

kathās a lunar-day तिथी

MBh 13.4238 moving towards

the day उस्त्रायामन् mbh RV 7.74.1

the next day पराहः L

not distinguishing between

day and night तुल्यनक्तंदिन

mfn Kathās 101,289 not going

out during daylight अनुस्रयामन

m RV M.32.24 occurring at

day-break वेयुष mfn Pān.

5.1.97 occurring every day

प्रात्यहिक mb (ई) n Kap, Sūryas,

Sch, Kull — आह्निक mfn R, etc

occurring in the daytime आहिक

mpn MBh occurring on other

day अन्येद्युक् [car] अन्येद्युक्

[susr] mpn.

One day | I कदाचन MBh 13,

kathās, etc.

| II कदा RV 8.5-22 — दिनेकां MW

on the day before पूर्वद्युः TS,

Br, Gṛ. Śrṣ, Mn, etc on the day

following उत्तरद्युः TS, Pāṇ

on the first day प्रथमाहम् ŚBr

on the following day श्वः RV, etc

on the same day सदिवः

RV 2.9.6, सद्यः — सद्यः RV, etc

on that day तदहे loc Hemac

on that very day तदहर्- acc

śBr on which day यदहर acc

śBr originating during the day

अहिज mfn VarBrS (said of a
sacrificial brick) partaking of

the day अहभजि mfn śBr 10

the passing away of the day

दिवसात्ययः MW passing for day

दिवामन्य mfn Pāṇ 6.3.66, kās

performed every day आह्निक मन्त्र R, etc

performed in a daytime आह्निक मन्त्र, MS.

performed with Soma brought on the same day

साद्यः (१ कस्कादि) साद्यः क मन्त्र the period

of a current day from midnight to mid-

night अद्यतनः the period of one day

एकाहः Pāṇ 5.4.90, Mn portion of a

sacrifice appointed for one day's

performance अहर n Ait Br, etc

producing the day अहंस्कारः (Pāṇ

3.2.21, gana कस्कादि) Rājat, Bala

the regent of a week-day दिनपः

Azyabh 3.16, दिनपति m, Ganit

relating to a day दिन- m (ई) n L

relating to the other day

उन्येद्युष्क (Suār), अन्येद्युष्क (car)

mfnthe religious performancesof the day दिवसक्रिया Kathās 54.

136

the remaining part of theday अहःशेषः Mn 11.204 risingat day-break

कृत्योत्थायिन्

mfn

MBh 5.4616

a sacrificialdayअहर् n Ait Br, etcthe sameday

सद्यस्कातः KātyŚr, 54

the second of the five divisions

of the day संगवः a Sāvana

day क्षितिदिनम् Ganit a solar

day अर्कदिनम् terminating with

a day साह mfn Br terminating

with a day and exceeding a

day साहातिरात्र mfn AV

the third day in the light half

of the month Bhādra हरिताली

L the 30th part of a day

मुहूर्तः, मुहूर्तम् ऽBr, etc this

very day अद्यैव the 3 divisions

or periods of the day (morning,

noon, and evening) संध्यात्रयम्

VarBrS the three periods of

the day (viz. morning, midday,

10263

and evening) उपवेणवम् L

thrice a day अहः त्रिः RV 1.36.

9 f. till day-break

आरात्रिपिवासम् L time of

day break प्रभातकालः Susr

to this day अद्यापि turned

into a day दिवाभूतम् MBh

14.1757 twice a day

निरहा, द्विरहा, द्विरहि Pan 2-3-64,

Kās a vacation day

अनहयायदिवसः walking out at

day-break ओषसिक mfn ओषिक

mfn Pat on Pan 7-3-51 wandering

during a day अहश्चर mfn Sāṅkhyā

week day दिवसवारः Var — वासरः,

वासरम् पुरः, Kāv, Kathās, etc

what may be read on one day

आह्निकम्.

the whole day । I सर्वाह्निकः MaitrS,

सर्वाह्निकः MW — अहोरात्रः [pl VS, du, AV

& PBr, sg or pl MBh, etc] अहोरात्रम्

[pl RV 10.190.2, VS, etc du, AV,

VS, etc, sg or pl Mn, MBh, etc].

। II अहर्निशम् Mn 1.74.4.97

to become a fine day सुदिनाय

Nam सुदिनायते Pān 3.1.17, Vārtt

to convert the night into day

दिवसीकृ Mṛicch M.3 after 3 days

त्रिरात्रात्, त्रिरात्रेण Mn 5 always in

36 days षट्त्रिंशदहशः Kātyār

belonging to 2 days द्वेयहकाव्य mb

(ई) n Pān 5.1.87. Kāo a ceremony

10267

53

lasting 2 days द्विदिवः Tānd Br

a ceremony of 12 days

द्वादशी

mfn AV, SBr, Mn, MBh

containing

5 feast days

पञ्चाहिक mfn

Kāty Śr, Śh

the (Astron) days of

new and fullmoon (as the junction

of the dark and light half of the

month and reversely) ऋतुसंदि

m T the days of the 4 changes

of the moon (i.e. the full and

change of the moon and the 8th

and 14th of each half-month)

पर्वत न ग्रहस्य, मम, मोह, etc (Astron) the days

on which the offspring of the sky

(see garbha) shows the first signs of

(195 days or 7 lunar months
life after its first conception)

गर्भदिवसाः m pl VarBrS 21.5

done in two days व्यह्न mfn

done on separate days व्यूह्न mfn

MW during 4 days चतुरांशम्

KātyŚr during 3 days त्रिरांशम्

KātyŚr, Āśv Gṛ, Mn, etc during

34 days चतुस्त्रिंशद्वाचसम् KātyŚr 24

a festival lasting for 2 days

द्विराजः AV, ŚrS a festival of a

hundred days शतराजम्, शतरात्रः

Pañcar Br, ŚrS, Maś the first

3 days of the Abhi-plava festival

त्रिकद्रुकाः m pl ŚBr 13.5, Kāty ŚrS

Āśv Śr, Śāty 5 days old पञ्चक

mfn for 3 days त्रिराजम् Kāty ŚrS,

Āśv Śr, Mni, etc furnished with food

16271

54

for 3 days > यहैदिक mfn Mn n.7

half the days दिनार्धः Sinhās

happened after 3 days सह

mfn Vop 6.38b

having long

days दीर्घदिनः mf (ही) n Pān.

8.2.69, Vārtā 1, Pat 8.4.7, Vārtā 1,

Pat in the course of days

द्युभि and उपद्युभिसः RV knowing

the (right) days अहर्विद mfn RV

lasting 4 days चतुराजः, चतुरात्रम्

AV 11.7.11, ŚāṅkhŚr, KātyŚr 24,

Lāty lasting fifteen days

पञ्चदशाहिक mb (ई) ३ Yājñ 3.323

lasting 5 days पञ्चरात्र mfn

ŚBr, MBh, पञ्चरात्रक, Pañc —

पञ्चाह mfn lasting seven

Hariv

days सप्तरात्रक mb (इका) सप्तरात्रिकmb MW lasting 10 days दशरात्रmb ŚBr 13, Katy Śr 21 lasting(3 nights or) days त्रिरात्र mbŚBr 13, Śāikh Śr lasting 12 daysद्वादशाह mb lasting 2 daysद्विरात्र mb — द्विदिव mbmany days आहम् ŚBr, Pār

the 9 days from the first of the

light half of the month Āśvina to

the 9th (devoted to the worship

of Durgā) नवरात्रम् RTL म३१, नवरात्रिक

9 days in the middle of the Āvāṇ.

- ayana नवरात्रः Śaṅkṣhṣī

not twelve days old अद्वादशाह

म्फ्न Śaṅkṣhṣī the number

of mortal days corresponding to

50 years of Brahmā's life परार्धः

Pur of 2 days द्वैयहकार्यम् mb

(इ) २ Par. 5.1.87. Kās an

observance lasting 13 days

त्रयोदशरात्रम् Kāty Śr 12, Sch,

त्रयोदशाहः R (६) 2.86.4

an observance lasting 23 days

त्रयोविंशतिरात्रम् Kāty Śr, Śāṅkh Śr

on two subsequent days उभयद्युः

AV a period of 5 days पञ्चाहः

Kathās -- (nights) पञ्चरात्रः ,

पञ्चरात्रकः Kauś, Mn, etc a period

of 4 days चतुरहः ŚBr 3-M-N-27,

Kāty Śr 13 a period of 9 days

नवरात्रः Ait Br, ŚrS a period of

10277

65

seven days . सप्तरात्रम् Mn, MBh, R

etc — सप्तरात्रिकम् and st

a period of fifteen days

पञ्चदशाहः Mn 5.83 a period

of 40 days चत्वारिंशद्वात्रः ŚBr

13. 6. 1. 2, Kāty Śr, SāṅkhŚr

a period of 12 days द्वादशाहम् Mn

AV, ŚBr, Mn, MBh a period of 2

10278

54

days द्विरात्रः AV, ŚrS relating

to a ceremony of 12 days

द्वादशाहिक (Katy Śr, Sch) द्वादशाहिय

(TBr, Sch) mfn relating to a

period of 12 days द्वादशाहिक (Katy Śr, Sch)

(Katy Śr, Sch) द्वादशाहिय (TBr, Sch)

mfn relating to the ceremony

of a hundred days शतरात्रिक

mbn KātyŚr, Sch a sacrifice

lasting 22 days द्वाविंशति रात्रम्

(30 सत्र) ŚrS a sacrificial

performance of 3 days त्रिरात्र

Tāndya Br a series of days

अहर्णिः BHP, Jain — आहम् ŚBr,

Pān. series of a sacrificial

days अहर्णिः KātyŚr, etc seven

days सप्ताहः (५६ + आ) —

सप्तदिन, सप्तदिवस (५६) Var Br S

so that the days become old

अहर्जरम् Mantra Br, Tup 10 days

दशरात्रः Katy Śr 25, śāmkh Śr, Kauś,

ḍoḥh, Mn, R, Mark P a thousand

days सहस्राहम् Maitr Up —

अहःसहस्रम् ŚBr 10 a thousand

days journey सहस्राह्यम् AV

3 days यहः ऽBr, etc to reduce

to days दिनीक सूर्यास 24 days

चतुर्विंशत्यहः ऽBr 11, Gant, Pā & G.

2-3 27 days त्रिनवाहानि n pl

BhP 10.83.10 within ten days

of impurity after a death अनिर्दिश,

अनिर्दिशाह mb (आ) n Mn, etc ,

अनिर्देशम् within the ten days,

of impurity after childbirth अनिर्देशम्,

अनिर्देशम् mf (आ) २ Mn, etc,

अनिर्देशम् .

to dazgle (the eyes) 1 I मुष्

cl 9.1. ३ (ohatup 31.58 and 17.

25 ५) मुष्णाति, मोषाति ep also cl

1. ३ मुष्ति) MBh, kār, etc.

dazling adj 1 I दुष्प्रतिवीक्षणीय,

दुष्प्रतिवीक्ष्य MBh, R — प्रतिधातिन्

Kum नेत्रप्रतिधातिन्.

dazling splendour दुरावेकः W

dayzling white व्युजित karand,

— अवदात L — पारिषाण्डुर Balar,
kar.

dayzled 11 विन्नदाष्टि in सूयतिप-

विन्नदाष्टि MW.

dayzled (as eyes i.e impeded

in their functions) प्रतिहत BHP

having the sight dayzled by

10285
3

the sun's glare सूर्यातिपाच्छिन्नदृष्टि

MW.

the dead of night । I महानिश ‡ Mn,

महानिशा Brahman P, Tithyād, Hcat, etc.

। II रात्रितारा Pāṇ 6.3.17, Sch.

deaf adj I I बधिर f (आ) RV, etc. W

अन्धर f (आ)

I II अन्धर f (आ) — ५५ L —

पुडोक L — कवत Katy Sr 10.2.35

— कण्डू L — कणहीन — कण्डू L

— बन्धुर f (आ) (Ug 1.42, Sch)

L — बन्धुर Gal — विकल्प Pāncat

शुक्तिवर्जित L — शिखरहीन Var Br. S,

= ॐ नमो नमो Kaush Up.

not deaf अवधिर RV 8.45.11

'deaf and blind' बधिरान्धः

MBh.

deaf and dumb I अन्धमूकः L

II अन्धमूकं अन्धमूक L

अवाक्यश्रुति L — अवाक्यश्रुति L

कलमूक L — कलम f (आ) L

कठोरमूर्ख L. quite deaf बाधिरतम

Kāv slightly deaf मन्दकर्ण A

to make deaf बाधिरीकृत, बाधिरि

करोति Prab बाधिरय Nom

बाधिरयति Dās, Mear- made

deaf बाधिरित Dās, Kād, Prab.

deafness I I बाधिरता, बाधिरत्वम्

Kāv --- बाधियम् MBh, Suik.

I II कलुता, कलुत्वम् L — बाधिरमन

m गृह्णादि.

to deafen। I बाधिरम् Nom बाधिरमात्

~~Das~~ Das, Meus — बाधरो कृ,

बाधरो करोति Prob. ~~मुच्छ~~ ल।

(~~Shatup~~ 7.32) मूर्च्छति

+ II मुच्छ ल। (~~Shatup~~ 7.32)

मूर्च्छति Causap.

deagened . adj । I बाधिरत Das,

Kād, Prab — बाधिरकृत MBh.

Kathās.

to deal blows round about -

लुठ caus लोठयासि Bhatt to

deal in व्यवह, व्यवहरति,

व्यवहरते (loc instr or gen)

Apast, Var Br. S, BHP to deal

out भञ्ज caus भाजयते Gaut.

to deal with । I व्यवह,

व्यवहरति, व्यवहरते (loc) MBh,

Kāv, etc — वृत्त ए । वर्तते

rarely वर्तते) ऽञ्ज, Mn, MBh,

etc — विचेष्य, विचेष्यति,

विचेष्यते (loc) Mn, MBh, etc.

विधा, विदधाति, विधत्ते (acc)

R. 2. 38. 7.

I. II सम्प्रवृत्त, सम्प्रवर्तते (loc)

R, MärkP, Sah — व्यवहृ caus

व्यवहारयति (acc) Saddh P.

dealing I I चरणम् RV 7. 106. 1,

ŚBr, Śāikh Śr, Kāty Śr, VP 3.5.

13. —

dealing in I I यणनम् (comp)

— व्यवहारः (comp) Mn,

M Bh, etc.

dealing in lac or similar

articles (आक्षावाणिज्यम् Myog.

dealing with I संव्यवहारः (comp)

Apast, Pañcat. प्रवर्तनम्

(instr or loc)

I II प्रवर्तनम् (instr or loc)

MBh, Kāv, etc.

mutual dealing संव्यवहारः Apast

Pañcat to have dealings with

पदं कृ (with loc or प्रति).

dealer. I I व्यापारिन m, Brahmar P

— अवहारकः Pañcat.

I II आपणिकः L — क्रयविक्रयिकः

Pañ 4. 4. 13 क्रयिकः; Uṇ 2. 45

प्रापणिकः M Bṛ, Sṅ — विवधिकः,

जीवधिकः W — सुगन्धः MW

स्वाध्यायिन m L.

10297 ✓

corn dealer दान्यमायः L (=

दान्यमातृ) dealer in antidotes

etc कथाप्रसङ्गः mfn a dealer in

essences रसविक्रयिन् (Mn)

रसविक्रेतृ (Kull) m. a dealer

in meat मांसोपजीविन m R

a dealer in slave girls

कन्यापालः W (prob) a dealer

in wood ~~काष्ठ~~ काष्ठ ३११३५:

Campak one who deals out

portions भागद्वयः VS, TS, Bz

dealing in अवहत् mf ifc.

Kathas dealing in Parni.

पर्णिक mf (इ) न g किसरादि

dealing in Salālu शालालुक mf

(इ) न dealing in the substance

of sthāgala स्थागलिक m (इ)

॥ १ किशरादि.

dealing with I ~~अवहारिन~~

अवहारिन m ifc Hit, Kull.

+ II प्रवृत्ति ~~अवहार~~ m (loc) Mn,

Mbh, etc.

dealing with in the same way

as with साधन m (अ) (loc)

instr) MBh having dealings

with men शत्रुघ्न-चर mfn TS.

to be dealt with I वलितव्य

mfn MBh.

difficult to be dealt with I

दुःखाचारं mfn MBh 4. 274,

दुःखोपचारं mfn Muder 3. 5.

I II प्रत्युपेयं mfn MBh.

1030/ 10

I-II डुरासेव mfn R3.23.15-

mfn
डुप्रसाधन, MBH, डुप्रसाधन mfn

BHP — डु:साधन mfn. Part 1.

258
259

easy to be dealt with - सूचार्

mfn MBH.

it should be dealt in any way

with any one - वर्तिलयम (impers)

10302 X

(with an adv or instr) (loc

gen or instr with सह) MBh,

Kāv, etc.

dear adj II प्रिय f (आ) - कान्त f (मा)

दयित MBh, R.

III अनुप्रिय MBh - अभिप्रेत MBh, Śāk,

etc - अभिमत - अभीप्सित - अभीष्ट TS, etc

- अर्य RV - उदात्त L - चारु f (उस्)

(with dat or loc of the person) RV, XS 35.17,

TS 3, TBh 3.1.1.9, ŚāṅkhŚh 1.5.9 —

दुर्लभ Kāraṇḍ, दुर्लभक, दुर्लभ MBh 12.11.68

— प्रणयिन् MBh, Kāv, etc — प्रणाय्य (only L)

— प्रीतियुज् Kir — भद्र † (आ) RV, etc —

यशस्वत् AV — रक्त † (आ) Kāv — रम

(only itc) W — रागमय † (ई) Kāvyaṇḍ —

वाम † (ई or आ) RV, etc — वावात RV —

शिव † (आ) RV, etc — शैव RV, AV — शैवध्

RV — हर्यत RV — हृदिस्थ R, BHP —

हृद्गत MBh, R, etc.

any ^{dear} good good (as gold, horses, etc)

~~ममम्~~ RV, AV, Bṛ, ChUg.

as dear as life II प्राणसमम् (आ)

MBh, प्राणसममित् MärkP — जीवितप्रिय

Amar 31, जीव्या L — जीवितसम Bhartṛ

3.10.

the being dear प्रियत्वम् MBh, R —

प्रियता S Bṛ, Mn, MBh, etc the being

very dear सम्प्रियता Kir — प्रेयस्ता

Rajat, प्रेयस्त्वम् BHP dear (as

a friend) शेव्य RV- (as a wife)

सुभगा ‡ (आ) AV, MBh, R.

dear as life ।I प्राणप्रिय Vet —

प्राणदयितः Amer — असुखमः L.

dear by nature वामजात RV 10.140.3

a dear friend प्रेयस् m Mālatīm

a dear object कठमणि म L

dear ones (collectively) प्रियाजनाः

m pl sis 'dear sis' मारिष MBh,

Kāv, Bhp.

dear to I प्रिय f (आ) (gen loc dat

or comp) RV, etc — लुभ f (आ) (gen 3.

125) (gen loc or comp) MBh, Kāv, etc.

II प्रीत (gen or comp) Cāṇ, +lit.

dear to a king नृपवल्लभः L dear to

a preceptor गुरुप्रिय W dear to

all सर्ववल्लभ MW - सर्वप्रिय W

dear to all men विश्वजन्य (आ)

RV, VS, Mn dear to anyone चक्षुष्य

(instr) Sis 8.57 dear to Brahman

विप्राप्रिय R dear to children

शिशुप्रियः L dear to dogs क्षदयितम्

L dear to elephants गजप्रिया,

गजवत्सुभा L, गजाशना Suss 6.40.150

— गजेश L dear to ^{every} ~~every~~ one

सर्वजनप्रिय Pannicar dear to five

पञ्चवत्सुभा Gal dear to friends

वन्धुप्रिय MBH dear to horses

हयप्रियः L dear to Kausthika

कौशिकप्रियः L dear to kings

नृपप्रियः (only L) dear to Lakshmi

लक्ष्मीप्रणयिन् Rājāt dear to many

बहुप्रिय ऽBr-पुरुप्रिय f (आ) RV, VS

भूरिसुख Hīraṇy dear to monkeys

वानरप्रिय L dear to one's self

स्वेष dear to pupils छात्रप्रिय

Pāṇ 6.2.16, kās dear to Ramā

रमाप्रियम्, L dear to relations

बन्धुप्रिय MBh dear to Rudra

रुद्रप्रिया L dear to Samkara

शंकरप्रियः L dear to Saturn

शनिप्रियम् L dear to serpents

भोगिकान्तः L - भोगिवल्लभम् L dear

to Siva शिवप्रिय W — भवाभीष्टः L

dear to the gods देवप्रिय — सुरप्रिय

dear to the heart मनस्कान्त Susr

हृदयप्रिय ‡ (आ) Mit - मनःप्रिय ‡ (आ)

Kir - मनःप्रणीत MBH13.3503 dear

to the Roil कोकिलेश L dear to

the mind मनःप्रणीत MBH13.3503

dear to the moon विधुप्रिया w

dear to the Pitzis पितृप्रियः L

dear to Viṣṭvāmitra विश्वामित्रप्रियः

L dear to women अङ्गनाप्रियः

dear when born प्रियजात RV 8.60.2

inhabited by people who are dear to

one another साम्प्रियक १ राजन्यादि

more dear इष्टतर most dear to

the heart हृद्यतम् MBh mutually

dear साम्प्रिय VS, TS, १५S my dear

child वत्स voc.

very dear । I सुप्रिय १ (आ) AV, etc

— सुदयित MBh.

। II परिप्री, परिप्रीत RV - सम्प्रिय MW —

सुशेव RV, AV, VS, TS.

very dear to Brāhmanas (said of Vishnu)

सुलभस्य Pañcar

2 II सुलभेतर Mālav.

any dear good (as gold, horses, etc) वामम् RV, AV, AS, chup

dear. bought ब्रह्म f (आ) L dear in

price दुर्मुल्य L.

dearer I प्रियतम R, Pañcat - प्रेयस्

RV, AV, ŚB, etc - इष्टतर.

the being dearer प्रेयस्ता Rājāt,

प्रेयस्त्वम् Bhp. the being dearer than

सम्प्रियता (abl) किं the being dearer

to any one than प्रियतरत्वम् (loc) (abl)

MBh.

dearer than II गरीयस् (TB, etc.)

(abl) Gaut, Mn, MBh, etc. — प्रिय f(आ)

(with abl) R, Kathās, Pañcat —

वह्मि f(आ) (Un 3.125) (abl) Pañcat 4. ²⁷/₂₈.

I II गरीयस् (instr) MBh 1.67.114

dearer than life प्राणाधिक f(आ)

Kathās, प्राणप्रिय — अतिप्राणप्रिय

dearer than one's own person

शरीराभ्यधिक Kathās dearer than

one's self आत्माधिक f (आ) Kathās.

2II गरीयस् (TB&I) MBh, etc — सारतर

f(आ) Śis.

causing dearness of corn

प्रियधान्यकर VarBrS 4.20.

dearest II प्रियतम RV, AV, ŚB& (once

प्रियतर R) — प्रेष्ठ RV, KathUp, Bhp —

वल्लभतम Bhartṛ.

I II अभीष्टतम (superl) Pañcat - इष्टतम -

प्रेष्टतम Bhp.

dearest of वरीयस् (gen) MBh, Bhp

a dearest lover अभीष्टतमः Sāh the

dearest part of anything हृदयम् (ifc f

आ) AV, etc.

deariness I II सम्प्रियता Kir.

deariness (esp of a wife) सुभगत्वम् VerBis,
Vās.

dearth = 1 II दुर्भिक्षम् (rarely दुर्भिक्षः)

Tār 1.4.3, Mn, MBh, etc — नीवाकः L

— प्रयामः L — प्रियान्नत्वम् VarBṛS.

debar wb I II युप् ८ 4 (Shatap 26-124)

युष्यति (only in pl युयोप) RV, AV.

to be completely debared from

सम्प्ररुध् Pass सम्प्ररुध्यते Hariv.

to debate about । II विनिश्चित

(only ind विनिश्चितम्) Mn,

MBh, etc.

debate ~~III~~ n । II विप्रलम्भ MBh.

assertion in a debate प्राश f

AV 2. 27. 1. 5 ^{vehement-} ~~vehement~~ debate

वाग्जुह्वन MW.

debated adj । I व्युदित Sankh Br

2
10522

debated about विप्रतिपक्ष MW.

debauch ~~vb~~ vb I II प्रवृत्त, प्रवर्तते

(esp also प्रवर्तते) मडि.

debauchee I II कक्षानेक्षकः L १.

कक्षानेक्षकः L — कश्चकिन m L:

debaucher I II नाडितरङ्गः W, =

रत्नरुपक निरुपसकः Kather.

free from debauchery

व्यभिचारविवर्जित mfn. Hil.

debility f I क्षामता, क्षामत्वम् W

वैद्यलम्भं Rajat.

I II ग्लानि f (Pan 3.3.95, Varst 4)

Mn 1-53, MBh, etc — विसृष्ट f

RV, AV, Br — ~~क्षाम~~ क्षामि वैकल्यम्

W.

debilitated ^{adj} f I क्षाम f (अ) R

3.58.14, Suss, Amar, Rajat 3.

219. ~~219.~~

I II निरुद्ध RV 1. 119. 7 — हलौजस

MBh, R.

debt n I. मधुपान RV, AV, etc, Mn,

MBh, etc.

I II अपमित्यम् AV 6. 11. 7. 1, Aśv Śr

धारः L — पश्यच्चनम् L — प्रामित्यम्

L — विशोधयम् L.

acquittance of debt आनुपान

Mn, MBh, R, Ragh, Pañcat, etc

being in debt मधुपान मन

TS 6 a chief debt शिव

Pan. 6.1.89 Vartt 7, Pat a debt

consisting of ^a ~~or~~ garments woolen

blanket or garment अवश्या

a debt esp. one not bearing

interest अवश्या: Katy Dh a debt

for a year ? वत्सराणि Vop 2.

9 the debt of a bullock (?)

वस्तुनिरासः Pan. 6.1.89, Vārtt 7,

Pat the debit of a cloth.

वसनासः Pan. 6.1.89, Vārtt 7,

Pat a debit of money वसुन

-MBh, Mn. Yajñ 'debit slave'

वसुनिरासः Comm on Yajñ a debit

to be paid when the peacocks

spread their tails वसुनिरासः

Par 4.3.48 a debt with

accumulated interest - સામવાર ન

Sāmar Be discharging a debt

અપવર્ગનમ્ Hariv.

free from debt I I અનુવિન

mfn - અનુવ મ્ (આ) ન.

I II અત્રાડિન મ્ L.

freedom from debt અનુવતા,

अनुपलब्धम् — अनुपलब्ध R one who

is in debt अनुपलब्ध मनु. Hit,

Var B.S., अनुपलब्ध मनु. Hit

a principal debt. ग्रामिण Pan 6.1.

89, Vārtt 1, Pat releasing from

debt अनुपलब्धम् H Paris the

state of being in debt अनुपलब्ध

to be in debt to अनुपलब्ध cl 1

1837/8

अपममल Pan. 3.4.19, Sch to be

paid (as a debt, wages, taxes,

etc) दम mfn. Mn, Yajn free

from debts निरक्षर (Sinhās)

निरक्षर (Nir, Sch) mfn

having debts. सन्धुत mfn. Nir,

Sch.

debtor । I अधमर्गः, अधमर्गिकः .

II ऋषिः यज्ञ 2.56, 93, ऋषिः

m. Yajn 2.86, R, Kathas, etc —

राजः — राजः Comm on

यज्ञ — ऋषिः यज्ञ 2.63.

the state of being a debtor

आधमयम् Pan 2.3.70, etc.

10333 X

dead I II दंडा f Maitr S 1, TS 7,

T Be 1, S Be, Tandy Be.

2. vent

decade | I दशानम Śantis 4.7, Kathas

102. 108, Katy Śr 17.6.3, Seh —

+ II दशत ~~†~~ पशिः _{rh} anī Heat —

विशम MBh, R, etc, विशानम Hariv.

— consisting of repeated decades

दशदशिन mfn Śāṅkh Br.,

Tandya Br., Śāṅkh Śr. Śāṅkh Gṛ.

a decade of verses in SV दशानि

10335 ✓

f having decades (of stomas

संज्ञा मन्. Sāṅkhya one in a

decade of ^{chapters} ~~stomas~~ (of the Sāṅkhya

Sāma-tantra) दशकः .

decamping (of an army) निशानिम्

MBh, Kāv, etc.

decampment । II निशानिम् -- गतः

Var. Yogay 4. 58.

decapitate vb 1I छिन्नमस्तकीकृ Naish

4.68, Sch — शीर्षच्छेद्यं कृ Bhatt.

decapitation n 1I शिरःकृन्तनम् Sinhās

— शिरःच्छेदः Kāv, Kathās, etc,

शिरःच्छेदनम् Cat — शीर्षच्छेदः (Subh)

शीर्षच्छेदनम् (MW).

1II कवन्धता, कवन्धत्वम् Sis.

Rahu's decapitation राहुमूर्धाभिद्.

राहुमूर्धहरः ॐ L.

decapitated adj । I विमस्तकित Naish

— छिन्नमस्तका W, छिन्नमस्ता Tantras

4, Mantram 4.

II शीर्षच्छिन्न ŚBr.

decapolis n II दशपुरम् Megh 47, VarBrS_E

14. 13, HParis. 12f, दशपुरी Kād.

10340. 7

decasyllabic adj II वैराज Be, ŚrS, RPrāt.

decay vb । I मूले ल । मूलायति (ep

also मूलायते, मूलाति) ऽभ्, etc.

हु pass दीयति (दीयति MBh) भ्, १

MBh, Suśr, Kāv — उपक्षि pass

उपक्षियते Tभ् — अंश ल । अंशते

(once in AV अंशति) ल ५ अस्सति

(ep. also अस्सते) MBh, Kāv.

। II ध्वंस or ध्वंस ल ।, ध्वंसाति,

द्वंस्ते (Dhātup 18.16) RV, etc -

परिक्षि pass परिक्षीयते Mit — म्रित

ल ५ म्रित्यति ऽभ् — विनिमुज pass

विनिमुज्यते MBh — विम्रित, विम्रित्यति

ऽभ् — विवृ pass विव्रीयते RV, etc

— रुच ल ५ रुच्यति, रुच्यते Dhātup

26.56 — रुच ल ५ (Dhātup 26.

74) रुच्यति (म c also रुच्यते) AV,

etc — इ pass जीमते ऽBr, Mariv,

etc.

। III धूर, ल ५ धूमते श्वातup 27.46

— ऊर, ल ५.6 जीमति RV 1.3.5.7 -

जृ ल ५ जीमति (also जीमते) RV,

AV, etc — दी ल ५ दीमते.

to decay gradually अनुक्षि

pass Bh P.

decay n | I अपक्षयः VP — मृत्वाणि f

Kār, Kathās — उपक्षयः Hīt Comm

on VS, etc — अपचयः.

| II अपकषः — कषायः, कषायम — क्षयः

(Pāṇ. 6. 1. 201) Mn, MBh, etc

क्षीयन्ता W — जरस f (only before

vowel terminations, Pāṇ. 7. 2. 101,

other cases from जरस RV, AV, ŚBr,

etc — जीर्णोत्थानम् W — जीर्णं † L

दी † — निपातः Mn, MBh, etc.

परिपश्यः Mn, MBh, Kāv, etc —

प्रच्युति † SBh, Sāṅkh Śr

प्रबलविरसा Divyâv — भङ्गः Mn, MBh,

etc — भंशः Kām — विकेदः Bhp —

विनाशः T Prāt, Up, MBh, etc —

विभ्रंशः MBh, Var BṛS, Bhp —

विशारुता Kp२ — विस्रस f (ahl)

RV, AV, B२ — व्ययः (ife f आ)

MBh, Kāv, etc — शरीरपानः MW —

शीर्षिता (w) शीर्षित्वम् (Māricch) —

संक्षयः MBh, Kāv, etc — सादः Kālid

— सादनी MW — सादि f VS, AV,

Kauj.

(with Buddhists) the constant

decay taking place in the

universe श्रुतिः continual decay

and change of everything

श्रुतिः Bādar 2.2.25, Sch,

श्रुतिः Sarvad (with Buddh)

continual decay of things

श्रुतिः Sarvad decay of a

family श्रुतिः pañcat

decay of a race कुलक्षयः MBh

3. 13231 the decay of a tusk

दन्तव्यसनम्. decay of energy (one

of the 5 signs of decay)

सत्त्वकषायः Buddh decay of the

body पातः Kathās, Bādar,

देहपातः ' decay of the body '

देहपतनम् (MBh) देहपातः (Kathās)

the decay of the teeth दातदोषसंज्ञा

— दातदोषं Suisse.

exempt from decay । I अक्षय

mfr (आ) न.

। II विगतज्वर mfr W — विज्वर

mfr (आ) न W.

fallen into decay व्ययित mfr

W family decay वंशक्षयः W —

गृहम 5.21: W the laws of decay

जराधर्मा: Divyâv 13.388 liable

to decay व्यस म्भन् Mn, MBh,

Pur --- मृचस म्भन् Ait Br

near decay परिपक्व म्भन् MBh,

Swiss not subject to decay

अजस म्भन् ऽ Br one who

asserts the doctrine of the

continual decay of things

सर्वत्र नानादिन mfn Sarvad

ripe for decay पक्व mfn (आ)

n MBh, BHP to fall into

decay उत्सद, उत्सीदति, उत्सीदते

TS, SBh, MBh, Bhag, BHP, etc

always tending to decay

सततयायिन mfn Mn 1. 50

'not falling into decay'

अपरिज्यानि f subject to the

law of decay विनाशधर्मेण mfn

Ragh 8.10 (v.l. विनाशधर्मेण)

not subject to decay अजीमत्

mfn Kath Up.

decaying

~~decaying~~ I II उच्छिन्ति f Var Br. S.

not decaying अप्रच्यति f SBH,

Śāṅkh Śr.

decaying adj | I क्षीयमाण ^{BhP} ~~BhP~~ 5.

22. 9, Mit — क्षयिन् (Pāṇ 3.2.157)

Mn 9.314, Ragh, Dās, Bhartṛ.

| II छिन्न yc Buddh, L — जरिण्यु

RV 10.151, Kh — ह्वस्य RV — पक्व

४ (आ) MBh, BhP — श्रंक्षिन् Kām —

व्याप्तिन Mit.

not decaying | I अजरत VS —

उजर BHP 10.6.10; 64.32.

I II अनुपदस्त [Kaush] अनुपदस्त

[Śāṅkh Śā] अनुपदस्त [TS]

अनुपदस्त [AV] अनुपदस्तुक् ~~[TS]~~

[TS] — अपरिमलानः —

अप्रच्युक्तं (आ) Kaush Bē —

अविपद्यत BHP — अविनाशिन

Kād.

decaying (as a tree) असामर्थ्यMBh 13. 281 decaying (of nails,hair, etc) शाल: सुस्त्र.decayed adj । I अपक्षीण L — जीर्ण ।

(Pan 3. 2. 104) AV 10. 8. 27, TS 1,

SBh, etc.

। II उत्सृष्ट — क्षित TS 6 — क्षीणवत्.

W — गलामुस्त R, Suse, Mit —

गलित Ragh 3.70, Bhartṛ, etc —

जरण RV 4.33.3, 10.40.3, जरु 5 L

जरत f (अती) RV, AV, etc

(often in comp [Pāṇ 2.1.49])

Kavis, Āśv Ge 4.2, MBh, etc —

जरित Hariv. 15988, R 2 f —

जजर MBh, R, etc — जजरीक,

जर्ण L — जीर्णवत् W — जूर्ण RV —

निपलित Dhurtas — निर्मल RV 1.

119.7 — निष्कल MBh, Daś —

परिजीर्ण MBh — प्रक्षीण AV, Bhp,

Mit, etc — प्रवण ङ (आ) R —

भ्रष्ट MBh, Kāv, etc — लिष्ट L —

विकृन्त MBh — विपन्त MBh,

Kāv, etc — शन्त — शीर्ण Mn,

MBh, etc — सन्त AV, etc — सुजीर्ण

— हतवचस AV.

become decayed अजरित MBh

3. 10353, Susr, etc the being

decayed अजरत्वम् Mricch 4.

$\frac{20}{21}$ decayed after अनुजीर्ण

Pan. 3. 4. 72, Sch decayed flesh

पूतिमांसम् W decayed in consequence

of अङ्गजीर्ण Pān 3.4.72, sch

having the teeth decayed गति तदन्त

W.

to cause to decay | II निरुत्त caus

निरुत्तलि ऽङ्ग.

causing decay | I जारक. mfn W.

causing to decay | II शातन mf

n. Nir, Kāv, Kathās.

मन्त्र

D
Deccan n. 1I दक्षिणापथः MBh, Hariv 5289,

VarBrs, Susk, Bhp, Kathās, Vet, Hit.

1II दक्षिणा (scil दिश्) L. + दक्षिणा +

the Deccan
 यदु m . दक्षिणा - यदु m.

belonging to Deccan दक्षिणापथिक

with Hariv 6144. ~~the~~ belonging to the

Deccan
~~Deccan~~ दक्षिणात्य f (अत) MBh, Hariv

etc, दक्षिणात्यक f (लिका) Pāṇ 7.3.44,

Vārtt 5, Pat ~~in~~ inhabitant of
the Deccan दक्षिणाजं Nir 6.9

inhabitants of the Deccan दक्षिणाजः

m pl MBh, Hariv living in the

Deccan दक्षिणाज f (आ) MBh, Hariv,

etc, दक्षिणाजक f (लिका) Pāṇ 7.3.44,

Vārtt 5, Pat the lord of the

Deccan दक्षिणाधिपति m Vet 5.1/2°

decease vb 1 I मृ cl 6 A (Shatup 28.110)

मृ गते (cp. म्रियते cl 1 मरति, मरते RV,

etc.

1 II गम् Ved cl 1 गमाति, cl 2 गन्ति.

cl 3 जगन्ति Ved 4 class cl 1 (also

A MBh, etc.), गच्छति Cāṇ -- संगम,

संगच्छति Lāṭy

decease n 1 II प्रवसनम् | Hear मृतकम्

[K kátyīr, sch — संज्ञायां MBh,

MBh, R — संज्ञायां: Vas, Bhp.

whatever is offered or perform-

ed on a person's decease (as

burning of the body, offer-

cakes, distributing alms etc)

अथवा संज्ञायां Mb 11.10, MBh, R,

Ragh, etc.

deceased adj 11 कथावशेष,

कथावशेषतां गतः Prab, कथावशेष —

कथामात्र BHP 12.2.44, कथामात्रवाक्य

BHP 12.2.36, कथामात्रावशेषित MBH

15.988 — लोकान्तरगत (Rājat),

लोकान्तरपात (W), लोकान्तरस्थ (Mricch)

लोकान्तरित (kād) — स्वर्णि Ragh

— गत RV 1.119.4, AV, etc — मृत

RV, etc.

1 II अपरावृत्तिवर्तिन Harier --

आलेख्य शेष Ragh 14.15 — उद्गतासु —

उपर्यंपन्न L — कथीकृत — विगत Mn

5.75 — विदेह MBh, R, Bhp, etc —

विदेहत्वं गतः — वृत्त Mn, R — शान्त

MBh, R, Ragh, Rajat — शान्तगुण R —

सम्परेत Bhp — परागत AV, etc

परिगत Bhartṛ 3.49 — परेत RV,

AV, Yājñ — पूर्वपेत Divyār —

प्रमीत kārṭh, TS, Mn, MBh — प्रमृत

MBh — प्रयात Kathās — प्रेत śBr, •

Gr śrS, MBh — प्रोषित Hcar —

भूतपूर्व ह (आ) MBh.

deceased after (another) अनु-

अनु सांख्येत Ragh deceased

ancestors पिउशजः m pl Sak —

a deceased one उद्विहः R an

oblation of food to deceased

ancestors कथम् MBh, Mn .

an oblation to deceased

ancestors श्मशानम् PārGr,

Kātyśr, Sch, पितृमेध the

obsequies of a deceased

person और्ध्वदेहिम् offering

water etc to deceased ancestors

पितृतर्पणम् Mn 2.171, etc one who

takes the wife of a deceased

man योषिद्व्याहः Yājñ a parti-

cular class of deceased ances-

tors यस्वया म pl MN a particular

class of deceased relations

प्रभूतका: an pl kāth Anukr the

Pitris or deceased ancestor

वर्हिज्ज an (pl) Mn (esp 3.196.199),

MRh, etc recently deceased

अचिरमृत relating to a ceremony

in honour of deceased ances-

tors आदिक Pan 5.2.83 relating

to a deceased person ओश्व देहि.

those deceased ancestors who

consume the oblations (१) श्रद्धा:

on pl SBr two handfuls of

water as a libation to

deceased ancestors निवापाञ्जलि

on Ragh, Mudr made to

decease गमित MBh 12.1042.

deceive व II ~~छल्~~ छल् cl 10 (or Nom) छलयति

MBh 3.9, Bhag 10.36, Ragh 16.61, Gīt 1.

9 & 16 — वञ्च् caus वञ्चयति, वञ्चयते

Cinst & abl in this sense more properly

A but sometimes also P) MBh, Kāv, etc

— विप्रलभ्, विप्रलभते MBh, Kāv, etc

— प्रतृ caus प्रतारयति Mṛicch, Kathās.

I II अतिसंधा ऽवह — उपच्छल्, उपच्छलयति

Prak — उपदृश् caus उपदर्शयति Kathās

19.75, Rājat — उल्लि caus उल्लापयते Kāśi

on Pāṇ 1.3.70 — खण्ड् cl 10 खण्डयति

— ग्रध् caus ग्रधयते Pāṇ 1.3.69, Kāśi,

Bhāṭ 8.43 — दभ् cl 1, RV 1.84.20, VS न १

8 — दभाय dat inf RV 5.42.2, 7.91.2,

9.73.8, AV 4. — निर्विद्, निर्विद्यते

Sringār — प्रलभ्, प्रलभ्यते 111 Bh, BkP —

प्रलभ् caus प्रलभ्यते प्रलभयति BkP — रिप्

RV — वह्, वाह् caus वाहयति also वाहयते

Mon 3.68, 4.86 — विडम्ब्, विडम्बयति ~~इम्ब~~

Sab, Bharṭṣ, Pañcat — व्यम्, व्यंसयति

Diogṛā — व्याजय Nom व्याजयति Kathās.

।III मण्ट् cl 10 मण्टयति Dhātup 32.50,

Vop — ली caus लापयते — लेय्य Nom

— व्यच्

लेय्यति cl 6 (Dhātup 28.12) विचति Dhātup

शब्द व । शब्दति.

to try to receive, विप्रलुम् caus विप्रलोभयते

MBh.

II

deceit n 31 छलम् (exceptionally m BhP

7.15-12, गु भर्षादि) Mn 8.49 & (मच्छलम्

neg) 187, MBh, etc (ibc छला Kathas 62.

164) — कपटः, कपटम् MBh, Bhartṛ,

Pañcat, etc — दम्भः Mn 4.163, MBh, etc,

दम्भचर्या L — विप्रलम्भः MBh, Kāv, etc—

व्याजः (rarely व्याजम् ibc t भा) MBh, Kāv,

etc.

1 II उपधा MBh, Mn, R — उपाधि m MBh

3. 13017 — कपटकापटिका Mśicch — कलहः

W, कलहम् L — कल्कः MBh, BhP, etc,

कल्कम् L — काकसूकः L; (दम्भ) — कापट्यम्

W — कूर्चः, कूर्चम् L — कैतवी RV 86.

19, Kum, Bhartṛ, etc — कैतवी Bālar —

~~छन्न~~ छन्न n (Pāṇ 6.4.97) Mn, MBh,

R, Pañcat 3.15.½, Ragh 12.2 — छन्दस्

n Mn — जैहयम् Mn 11.68, Yājñ 3.229,

Vyana-hārat — दण्डाजिनम् Pāṇ 5.2.76

— दौन्दुभि † L — द्विर्भावः Pañc 3.65

— द्वैर्द्विर्भावः Yājñ, Pañc, Kām — नेमः

परिकल्कनम् Dhātup — प्रपञ्चः L —

भङ्गः L — भण्डिमन् m L — मिषम् Kāu,

Kāthās, ~~Rajāt~~ Rājāt — योगः Mn, Kāthās

शिप् † RV — रेखा L — रेभटि †

L — वक्रभावः Pshab — वसथः (only L)

विस्मापनः L — वीचि † RV 10.10.6 —

वृजनम् RV — वृजिना AV, वृजिनम् RV,

AV, FBr — शाठ्यम् MBh, Kāu, etc —

संशयत् n W — ह्यरांसि n pl Indst, VS.

absence of deceit अदम्भः — अमाया.

addicted to deceit कापर mb (ई) n

Var Br S a comedy (as it were) of a

deceit चपलन/चपल Mālatīm deceit

(as one of the minor expedients in

war) उपेक्षा L deceit of a very low

kind कुविउम्बना Sarvad employing

deceit मायाविन् mbu RV, MBh, R, etc

— मायावत् mbu RV, R, Bālar.

free from deceit II निष्कपट mbu MW

— अदम्भ mbu — अमाय mbu Bhatt.

— निर्व्याज mbu.

I II अदाभ्य mbu — निष्कूट mbu R.

freed from the deceit निर्व्याजिकृत mbu

Sāntis full of deceit सोपद्य mbu MBh,

Horiv,
~~Horiv~~ Heat having great deceit महामाय

n mf (आ)n R possessed of much deceit

भूरिमायः L practising deceit मायिक

mfu L — मायान्तर mfu Subh practising

great deceit (said of Siva) महामा

mfu Sivag — महामाय mf (आ)n

R, Kathās practising three-fold deceit

सत्रिकूट mfu Sinhās.

without deceit II अमायिक mfu comm

on Kir — गतमाय mfu W — निश्चक्रिक

mfu Subh.

deceiving n II छलनम् MBh, 6.28 — प्रतारणम्

SarāṅgP, L, also प्रतारणा.

II अभिसंधानम् Ragh 17.76 — अभिसन्धि

m — श्वण्डनम् Ragh 19.21, Hit —

छलना Dāśar 3.17 (Sāh) — परिहृति +

RV 8.47.6 (loc हुआ!) 9.79.2 — प्रलम्भः

(also प्रलम्भाः m pl) MBh — प्रलम्भनम्

BhP — रिङ्गुः L — व्यसनम् MBh.

(in dramatic language) deceiving any-

body by disguise अभिबलम् Sāh.

deception n II वञ्चनम् (वञ्चना) MBh,

Kāu, etc — प्रसारः L — विप्रलम्भः MBh,

Kāu, etc — व्याजः (rarely व्याजम् ifc &

आ) आ) MBh, Kāv, etc — माया, RV, etc

— जालम् Das 8.42, Kathās 24.199.

1 II अत्याधानम् L — उपाधि m MBh 3.

13017 — कुहकम् Hit, BkP, etc, कुहका-

MBh, s. 5461 — छलता w — नाडी L —

परिवचनम्, परिवचना L — भङ्गि: † भङ्गी-

L — वचनता Cāṇ — विप्रलापः L —

विप्रलम्भनानि n pl Das — विभङ्गः Vās

व्याकृतिः १ L — व्याजिकरणम् Dhātup

संज्ञपनम् पित्र्यासं — सत्रम् L.

causing deception विडम्बन् mfn MW

deception in regards to a person's char-

acter शीलवच्चना Mācch practice of

deception वचनयोगः MBh.

deceiver n II वच्यकम् mt (आ) n Mn,

MBh, etc वच्यः (only L) — प्रत्यारकम् mfn

Bhartr, Vear — विप्रलम्भक मfn Kathās,

Prak — विप्रलम्भज् मfn Pañcat — मायिज्

m W — धृतः (also ifc) Yajñ, MBh,

Kāu, etc.

II कपारिकः BhavP — प्रलब्ध मfn MBh,

— आमकः L — रिप् + RV — रिप् m

RV — वञ्चायितृ मfn Hariv — वागारु

mfn L — विप्रतारकः L — विप्रलब्ध मfn

Bhartr, Year — विप्रलम्भक मन् Kathas,

Prah — विप्रलम्भन् मन् Pañcat — मायिन्

m W — धृतः (also ifc) Yajñ, MBh,

Kāv, etc.

III कर्पाटकः BharP — प्रलब्ध मन् MBh

— भ्रामकः L — रिप् + RV — रिपु m

RV — वञ्चायितृ मन् Hariv — वागारु

m L — विप्रतारकः L — विप्रलब्ध मन्

MW — अकुरुः mfu Kathās — हुरिजेत्

mfu RV.

no deceiver अकुरुः L, अकुरुकः Suss

deceiver of relations बन्धुवश्यः

Dhṛṣṭas a deceiver of woman स्त्रीवित्तः

L one who deceives वश्यित् mfu Hariv.

one who deceives by employing a śalākā

शलाकधूर्तः MBh, 5, 1225.

deceiving adj II वञ्चक ^{f (आ)} ~~म (आ)~~ Mn,

MBh, etc — दम्भक ifc Mn 4.195, दम्भजम्

Mn 4.198, MBh 12.211 — विप्रलम्भक Kathās,

प्रशब् — कृतकपट.

II अभिसंघक Mn 4.195 — अलीकिन् L

— दम्भ RV 5.19.4 — विप्रलब्ध MW —

विसंवादिन्.

not deceiving अविप्रलम्भक deceiving

a husband पतिरिप + RV deceiving

by means of the stars त्रक्षविडम्बिन् m

VarB.S. deceiving everyone सर्वाभिसंधक्

Mn 4.195, सर्वाभिसंधिन् L deceiving

one's self आत्मवञ्चक Bhp deceiving

others मायिक L — मायाविन् RV,

• MBh, R, etc deceiving the deer by

particular movements कौटिलिक: Sch

deceiving the hunter by particular

movements कौटिलिकः Kās deceiving

the world लोकादमक Mn 4.195 ..

deceiving Varuna वरुणघृत् RV 7.60.9

self deceiving आत्मापहास्नि MBh, 1.3014,

5.1611.

deceitful adj II वैच्यनवत् निश् — प्रतारक

Bhastṛ, Vcar — बहुचल ‡ (आ) निश्

— सच्छल † (आ) Kathās — बहुमाय MBh,

Pañcat — सव्याज Kālid, Ratnâv.

II अराल † — औपधिक — कदाशय ~~क~~

Campak — कुरिलमाते Mudr, कुरिलमनस्,

कुरिलस्वभावक, कुरिलाशय — कूर † (आ)

Mn, Yājñ, Kathās, etc — कैलव † (ई)

Hariv 7095 — छलनापर Si 1.69 —

~~जिह्व~~ † जिह्व † (आ) (Mā 8.15) Yājñ 2.

165, MBh, etc — दम्भ RV 10.61.2 —

दम्भ † (इ) Nalac, दम्भिक † (इ) — निवृत्ति

MBh 12.62.69, 3.11.810 (Nālak) — भङ्गसार्ध

L — भ्रामक † (इका) R, Sch — मायान्वित

MW — मायाशील Subh — रिपु RV —

रिष्यु RV — वक्रधी BhP, वक्रबुद्धि Hcat

— वङ्क Bcar 11.46 — वङ्क — विगच्छिषु

W — वृजिन् † (आ) ॥ RV, etc — व्यथिस्
^ व्यथिस्

RV, AV — व्याजः (ibc) — शठ † (आ)

Āpast, Mn, MBh, etc, शण्ड L — शाठ्यवत्

VarB.S — सकैलव MW.

not deceitful । II अकल्हन, अकल्ह

(T) Bhag — अविप्रलब्ध Bhp —

अव्यालचेष्टित R.

not deceitful (said of arms) अकूट †

(आ) Yājñ deceitful (as dice) निकृतवन्

RV 10.34.7 the deceitful chāndasa

छान्दसबठरः Gaṇar 89, Sch deceitful

disputation छलम् (exceptionally m

BhP 7.15.12, 9. अर्धचादि) Nyāyas 1.51

H, Sarvad deceitful in the end

शतेदके MBh deceitful speech छलवाच

f L deceitful talk कपटवचनम् (in ~~dr~~

(in dram.) deceitful tidings छद्मन्

n Dāśar 1.38 a deceitful woman

विभावरी L endlessly deceitful

अनन्तमायिन् very deceitful सुशठ Subh.

Subh.

to be deceitful II वृजिनाथ Nom P

RV.

deceitfulness n II कपयता, कपयत्वम् —

मायाप्रयोगः A.

I II वक्रधी Bhp.

deceitfully ~~///~~ I सक्पटम् ^{mbn} Sāh — व्याजेन,

व्याजात् — विप्रलब्धम् Bhp.

I II मिथ्याप्रवृत् Mn, MBh, etc.

acting deceitfully I मायाचार ^{mbn} MBh —

^{mbn} दम्पिन्, Yājñ 1.130, Bhp 12.6.30 —

कपदिन्, कपटिक ^{mbn} L

~~///~~ I II जिह्वकारिन् ^{mbn} R(B) —

निकृतिजीवन mbn MBh.

fighting deceitfully वक्रयोधन् m VP

killling deceitfully छद्मघातिन् mbn Kathās

64.87.

deceivable adj I प्रताशनीय KātyŚr, Sch.

I II दभ्य RV 10.108.4.

deceptive adj I मायिन् RV, AV, ŚvetUp,

etc — जालिक् अ + (ई) १ पपादि.

I II औपधिक — जालवत् ŚvetUp 3.1 —

जालेन् W — धिष्णु Bhāt. — मायावचन W

— वञ्चुक, वञ्चूक L.

deceptive dress छद्मन् n (Pāṇ 6.4.97)

Mn, MBh, R, Pañcat 3.15.1/2, Ragh 12.2

deceptive speech मायावचनम् Pañcat.

Deceptiveness I II विप्रलम्भकत्वम् Śamr.

deceived adj I I छलित R 2.34.36,

Hear, Amar M — वाञ्छित MBh, Kāv, etc

— प्रसारित प्रसारित MBh, Kāv, etc.

I II आवच्छित MBh 5.7506 — उपचीर्ण,

वाञ्छित Nālak — उपवाञ्छित R2.52.19 —

उपहित MBh — उपाचीर्ण MBh 18 — निकृत

MBh, R, etc — परिवञ्छित Hariv, Hit —

प्रपञ्चित W — प्रलब्ध MW — मुषित

Ratnāru, Bhp — वाहित Pañcat —

विशम्भित MW — विप्रवासित Satsr —

विशम्भित HW — व्यंसित W — व्यवसित

L, व्यवस्त Divyâu — हत Kuval.

not deceived अदब्ध RV. the being

deceived through तनप्रलम्भः (abl) MBh

14.133 easily deceived सुप्रलम्भ Pan

7.1.67, Sch that by which any one

is deceived प्रलम्भनम् Jatakam well

deceived समुदित Divyâv.

to be deceived • II वञ्चनीय म् म् R,

Pañcat, वञ्चयितव्य म् MBh, Hit, वञ्च

म् — प्रवारणीय म् Kāty Śr, Sch.

I II आलीकाय Nom आलीकायते (gane सुरवादि)

~~१२०~~ — वञ्चनां लभ्, वञ्चनां प्राप् —

व्यंसनीय म् W, व्यंसयित्वम् व्यंसयितव्य

Pañcat.

to be deceived easily इषत्प्रलम्भ mbn.

difficult to be deceived II दुर्विद् mbn.

II दुष्प्रलम्भ mbn Ap — दूडभ, दूकभ

mbn RV

wishing to deceive II विवाचिषु mbn. W —

दिदम्भिषु mbn Bhatt — ^{धिप्सु}~~धिप्सु~~ mbn Bhatt.

II अभिदिप्सु mbn RV. 2. 23. 10 & 13.

the month (December-January)

in which the full moon stands in

the asterism-Tishya तैषः Sāṅkḥṣe

13.19, पुष्य, सहस्र.

decent adj । II अनाहिनस्य Śāṅkhya;

+ car - अनीच f (आ) - पारिषद् f (इ)

car, पारिषद् - यशस्य car - सभेय

RV, VS, Śāṅkh Sd.

of decent appearance स्वाकार Hcar.

decency । I समीची Mahāvy - विनयः

MWB 55 etc - विनीतता Kām, विनीतत्वम्

Ragh

decide ७७ II निर्णो, निर्णयति, निर्णयते R, Eas,

Hit, etc — निश्चि, निश्चिनोति MSh, Kāv, etc

— विनिश्चि (only, विनिश्चित्य) Bhp.

I II अन्यथा नी ८१ । नयाते, नयते Mn, Yājñ,

MSh, etc — अवसो, अवस्याते Bhatt —

परिच्छिद् Kāv, Pāñc, Pur — बुद्धिं, बुद्धिं प्रकृ

with loc dat acc with प्रति or inf —

विभू caus विभावयति Mn, Yājñ — वितच्,

विनक्ति (rarely Ā) Yājñ, Sch — व्यवसो,
व्यवस्यति (ep also व्यवस्यते) TBr, etc —
संखिद्, संखिनन्ति, संखिन्ते Bhp — समतां जो
— समवसो, समवस्यते SBr, Āp Sd.

able to decide on the merits of a case

विचारज्ञ mfn MW to decide (a law)

विब्रू, विब्रवीति, विब्रूते Mn 8.390 to decide

a question विविच्, विविनक्ति MBh

to decide clearly निनिर्णयः BHP to decide

upon प्रशाम्, प्रशास्ते (cf. also Ā) (loc)

MBh — प्रतिरुच् evam प्रतिरोचयति MBh

to decide wrongly चू cf 2 (Thātup

24.35) ब्रवीते, ब्रूते (with अन्यथा) Mn,

Pañcat.

deciding n II व्यनस्थापनम् Kām, Kull —

निनिर्णयः Mn, MBh, etc.

deciding (in law) व्यवस्थापनम् Kām,

Kull deciding on the propriety or

impropriety of anything सम्प्रचारणम्,

सम्प्रचाराणां Bhar, Dāsar, Sāh.

deciding adj II निर्णेतु Pān 1.3.23, Sch

— व्यवस्थापक Hāsy, Nyāyam, Sch —

विनिश्चायिन् Sarvad.

II निष्ठाव Ait 132 — संकल्पक Anait Up.

deciding badly दुर्व्यनस्थापक Rājat 6.54

— दुस्वधारक Kathās 72.215.

deciding between two alternatives

विनिर्णयक Kap, Sch.

decisive adj II निश्चयक TPrāt, Sch.

II प्राये R — संशयच्छेदिन् Sak.

the decisive measure (मनः, लग्नम्) ifc

† इ. आ) Kathās The decisive moment

for action लङ्, लङ्गम् (if + आ) Kathās

decisive sentence सामव्यवस्था in Gaut

— निष्ठा Gaut, Āp. the decisive time

for action लङ्, लङ्गम् (if + आ) Kathās

the decisive word सोमेद्वि + R.

decision n. I निष्ठा: Mn, MBh, Kāu, etc —

व्यवस्था BhP, Pān, Sch, Kull.

II नितीरणम् & — निश्चयम् R — परिच्छेदः Kāu,

Samir, Kull — पागो R — प्रदेश: (if f आ)

Nir, S&S — रूढि f Rajat — विनिर्णय: Mn,

MBh, etc — व्यवस्थिति f Mn, Hariv, etc —

साध्यासीहिपाद: IW — सिद्धि f W.

complete decision विनिर्णय: Mn, MBh, etc

decision about निष्ठा (gen) Rajat

(legal) decision about boundaries

and barriers सीमासेतुविनिर्णय: MW

decision of a matter अर्जनिकसः R 4.

31.32 decision of an affair कर्जनिकसिः

यदि 2.10, कर्जनिकसिः निम 1.114, 2.2

decision of counsel कर्जनिकसिः निम

definite decision for संकल्पः (life + 30)

(with loc dat or life) AV, etc fixed

decision विवादि + 50, etc judicial

decision as to which of the litigants

is to prove his case after the

defendant has pleaded प्रत्याक्षेपम्

यदि, So legal decision जलस्य ॥

a legal decision in regard to Vinod-

मार्गस्य सारं विचारितव्यं सीमानिर्णयः

MW want of decision अनिर्णयः.

decider n ॥ संकल्पवत् मज्ज Vedāntas.

one who decides ॥ निर्धारयितुं m Samk

— विवाचनः RV.

II संकल्पवत् mfn Vedāntas.

one who decides causes विवाकः Yājñ,

Each one who decides controversies

प्रज्ञाविवाकः VS one who decides in the

court of law द्राष्टे m Yājñ, Mṛicch

one who decides quickly क्षिप्रनिश्चय

mfn Mn 7.179.

decisively । II समञ्जसम् Bhartṛ.

decided adj. । I निर्णीतम् MBh, etc - निर्णयित

Up, MBh, R, etc.

। II दृष्टम् Mn, Yājñ, MBh, etc - निर्णयित RV

— परीक्षित — व्यवसितम् MBh, Kāv, etc,

व्यवस्त Diṣyāṭ — संशितम् Mn, MBh, etc —

सिद्ध W.

not decided अदृष्ट anything which

has been decided विचारित Mn 11.28

The becoming decided विशोधनम् Vishn

having a decided meaning विनिश्चितार्थ

Bhartr. in a very decided manner

महासाहसिकतया Pañcat unjustly

decided (law suit) दृष्टे Yājñ 2.305

well decided (as a question) सुविचिन्त

BhP.

decidedly ।। निश्चितम् Kāv, Kathās, Pañc

— निश्चितम् Amar — नियतम् — केवलम्,

निर्णीतम्.

in no way not, i.e. most decidedly

न कश्चित् न.

difficult to be decided दुर्निर्णय .

सम्भ, on Bādar.

to be decided upon ।। संबन्धस्य

MBh. 12. 4734.

not to be decided भावेर्गेय - अनिश्चये

Sāy.

having decided निश्चित्य MBh, Kāṣ, etc.

to be decided व्यवसो Pass व्यवसीयते (often
impers) MBh, Kāṣ, etc.

to wish to decide विद्या desid विदाद्यित्सति,

विदाद्यित्सते Samk.

a periodic decimal fraction :

अनन्तः — अनन्तराक्षि m (in arithm).

decimus

II दशमः RV 4.51.4, 8.12.2,

10.62.6.

deck

ub । III मण्ड् ८ । मण्डति Dhātup 9.36.

the lower deck of a boat गुप्ति f L.

a declamatory speech । I वाचिकः

(with अभिनय) mtn °

declare ut । I प्रकीर्ति प्रकीर्त, प्रकीर्तयति Mn, Yājñ,

Mbh, etc — प्रवद्, प्रवदति, प्रवदते RV, etc —

प्रभाष, प्रभाषते (ep also प्रभाषति) MBh, Kāu,

etc — स्मृ cl । (Dhātup 32.35) स्मरति

R Pṣāt, Kāś, Pañcat — विज्ञा caus विज्ञापयते,

विज्ञापयति (shashely विज्ञापयते) SBh, etc.

। II भधी, भध्यते SBh, 10, Up — भाश्या

p SBh, 13, 14, Mn, MBh, etc — भाश्या

caus - P MBh 1.7485 — भाचक्ष्, भाचष्टे

TS 7, SBh, etc — भादिश्, भादिदेष्टि,

भादिशति rarely भादिशते Ratnāu, Mālav,

etc — आविद् caus MBh, Hariv, Sak,

Vikr, Bhp, Kathās, etc — उचार् caus

उच्चारयति MBh, R, Bhp, Mālav, etc —

उदाचक्ष्, उदाचष्टे SBh 3.3.34 — उदाह,

उदाहरति — उदिश्, उदिशति उदिशति, उदिशते

R, Mn, Megh, Śak, etc — उपादिश्, उपादिशति

~~BhP~~ BhP1 — कथ् ल 10 (ep 180 A)

कथयति (-ते) (with acc of the thing or person spoken about) MBh, R, Śak, etc —

कील् ल 10 कालयति (rarely कालयते) —

ख्या caus ख्यापयति Mn 3.171, MBh 3,

घोषति
Pañcat, Kathās — घुष् ल 1 घाषयति RV

1. 139.8, MBh 13, 14, R, etc — निगद

निगद्यते G&S, MBh, R, etc — निर्वच Pz,

Mn, MBh, etc — पठ व । पठते (पठते) Laty,

MBh, BhP, Sushr — परिकीर्त्त, परिकीर्त्तयति

G&S, Mn, MBh, etc — परिभाष, परिभाषते

Grihyās, Hariv, Kāś — प्रचक्ष, प्रचक्षे MBh,

Ragh — प्राणगद्, प्राणगदति उ० म. म. म. —

प्रदिश, प्रदिशति, प्रदिशते RV, etc — प्रब्रू

प्रब्रूयति, प्रब्रूते RV, AV, TS, Bh, G&S&S —

— प्रविचक्ष्, पविचष्टे MBh — प्रशंस, ,

प्रशंसति, ~~प्रशंसते~~ प्रशंसते RV, etc — प्राह् SBh,

Min, MBh, etc — भन् ८। भनति RV —

भाष् ८। (Dhātup भाषते 16.4) भाषते (ek

also भाषति) Golh — मन् ८ 8.4 (Dhātup

30.9, 25.67) मनुते, मन्यते (ek also मन्याते)

नृ — मुरवरय Nom मुरवरयति MBh —

वच् ८ 2 (Dhātup 24.55) वक्ति (occurs

only in 29, Ved also cl 3 विवक्ति) RV, etc

वच् caus वाचयति, वाचयते (Dhātup 34.

35) Bhatt — विख्या caus विख्यापयति

मन्, MBh — विज्ञा, ^{विजानाति} ~~विजानीते~~, विजानीते

BhP — विनिर्दिश, विनिर्दिशति MBh, BhP

Śuśr — विव्र, विव्रवीति, ~~वि~~ विव्रूते मन्,

MBh, etc — विविच्, ~~वि~~ विवक्ति (rarely)

Ā) RV, ŚBh — विविच्, विविनक्ति MBh

— वृत् caus वर्तयति MBh, Hariv, R —

व्याकृ, व्याकरोति, व्याकुरुते MBh, R —

व्यादिश, व्यादिशति Mālav 5. 12/13 — व्याभाष,

व्याभाषते MBh — शंसु ल. 1 शंसति AV, etc

— संविद् caus संवेदयति संवेदयति MBh —

संनिष्काश caus संनिष्काशयति MBh, Kiś, 13.

35 — समारब्धा, समारब्धयति, MBh, Kāv,

etc — समादिश, समादिशति Kāv, VarB&S,

BhP — समाधा, समाधात्ते समाधात्ते Kab,

Sch — समावद्, समावदति, MBh — समुदाह, समुदाहरति Haviu, R, BhP — समुदीर caw

समुदीरयति Kakhās — समुदिश, समुदिशति

Mn, MBh, etc — सम् सम्प्रहृ caw सम्प्रदहयति

MBh, R, Haviu, etc — सम्प्रवच्, सम्प्रवत्ति

Mn, MBh, etc.

asked to declare संदेशित mfn MBh

to declare a verse with reference to

अभिवाच्य to declare aloud उद्घुष caus

उद्घोषयति Mācch, Kathās, Rājāt —

उद्घिघुष caus उद्घिघोषयति BHP to

declare anybody to be शस् ल । शंसति

(with two acc) to declare (anyone) to be

वद् ल । वदति HV, etc to declare any-

thing to be शस् ल । शंसति (with

two
~~to acc~~) — वद् ल । वदति AV, etc. ~~the~~

~~कृप्~~ to declare as कृप् caus कल्पयति,

कल्पयते Mn, MBh, etc — कृप् ल ।

कल्पते Pañcat to declare beforehand

प्रव्याह , प्रव्याहरति MW to declare for

भज् ल । अ rarely P MBh — वज्

ल 2 (Dhātup 24.71) वष्टि (two acc)

Maitr, VarBṛS, Bṛh to declare that

विज्ञा caus विज्ञापयति, विज्ञापयति (rarely)

विज्ञापयते. (two acc) R.

to declare to be II विद् cl 2 वेत्ति

(esp in 3 pl विदुः with two acc or

with acc and nom with इति) Up,

Mn, MBh, etc.

III प्रवच्, ~~प्रवक्षि~~ प्रवक्षि Śrutab —

श्रू cl 2 (Dhātup 24.35) ब्रवीति, ब्रूते

(with two acc also).

to declare together सम्प्रवच्, सम्प्रवक्ति

Sāṅkhya to declare war वैष्णु विद्या

to declare with regards to अभिनिर्वद्

(acc) PBe.

to declare with reference to II

अह (acc) BṛāUp, Sak, Megh.

II. अभिवद् P (rarely ā e.g. MBh

5.923) ऽB२, etc — अभ्यनुवच् (acc)

At B२.

A Pandit who declares that what is the
custom according to the scriptures

पाठकः W, पाठिनः L a Pandit who
declares what is the law according

to the scriptures पाठकः W, पाठिनः L.

declaring n 1 II रव्यापनम् Kathās 62.258

— प्रदानम् Mn, R, Kathās — समुदाहरणम् W.

the act of declaring उदाहरणम् Gaut,

Kuim, Vikṣ — वाचनम् Sāh not

declaring especially अविश्वसा Pat.

declaration n II प्रकीर्ति & Bhag —

व्याहति & MBh, Kālid, Var BṛS — प्रभाषः

Harṣu, (Nīlak) — (in law) वाक्यम् Mn.

I II अभिसंधा (only ifc) — अभिहितता

(Sarvad) अभिहितत्वम् L — आदेशः Mn 9.

258, Yājñ — उदाहरणम् Gaut, Kum, ^{Vikr} ~~Vikr~~

— ख्याते † BkP § 11.16.24, Sarvad 15.201

— प्रतिज्ञा MBh, ~~Kāv~~ Kāv, etc — वचनम्

(ibc † आ) AitBr, ŚrS, Pāṇ, etc — वचि

(ibc) (only in वचिभेदात् KātyŚr —

समयः (ibc † आ) Viśṇu.

(in dream) a brief declaration (of willing-

willingness to be at the service of another)

सक्षेपः Sāh declaration Cas of ~~the~~

the object of a vow अभिलापः Kācl

the declaration of a Svayam-vara

स्वयंवरकथा MW a declaration of

affection प्रणयवचनम् declaration

tion of attachment भक्तिवादः MBh

declaration of devotion भक्तिवादः MBh

declaration of love प्रणयवचनम् Megh

declaration of ownership स्वत्वबोधनम् W)

a declaration of the Veda वेदप्रवादः

MRh — वेदशब्दः Mn 1.21 declaration

of war प्रत्युत्क्रमः, प्रत्युत्क्रमणम् W

deliberate declaration अभिसंधानम्

(only ifc) an express declaration

वाक्यम् Urvad opposed to a declara-

tion वचनविरुद्धम् mbn W repeated

declaration वचनशतम् Pañcat

voluntary declaration स्वयमुक्ति f W.

declarer n भाषकः MWB 10.

one who declares विवक्तृ mbn AitBh.

declaring adj I प्रवादित् Lātṣy MBh.

II आवेदिन् lit — श्रव्यापक lit Śuśr,

Śāh 6.60 — वाचक f (इका) (with gen or

(tc) # Rāmat UP, MBh, etc — वादिन् Mn,

MBh, etc.

declaratory # adj I II प्रवाचक MW.

~~decla~~
declared adj I II व्याहृत VS, etc — उदाहृत

— प्रभाषित MBh, Kāu, etc.

I II अभिहित MBh, Mn^{etc} — भाष्यात Kātyāṇḍī,

etc — उदित Mn, Kathās, BhP, Rājāt, etc

— रव्यापित MBh 13. 4055 — घुषित W

— निर्दिष्ट TS, Mn, MBh, etc — परिगीत

MBh, Bhp — प्रतिज्ञात MBh, Kāu, etc —)

प्रसमीक्षित MBh — प्रोक्त Mn, Bhag,

Hariv, Pañcat, etc — व्यादिष्ट MBh, Kāu,

etc — समुदाहृत Yājñ — सम्प्रदर्शित

MBh — सम्प्रोक्त Mn, MBh, etc.

being declared वक्तव्य † (आ) declared

as स्मृत ChUp, Mn, MBh, etc declared

(as a verse) with reference to अभ्युक्त
~~~~~

(acc) SB2, Up declared (as from heaven)
~~~~~

प्रत्यादिष्ट W declared by Samudra
~~~~~

सामुद्र MW declared by the ancients
~~~~~

पूर्वदृष्ट Mn 9.87 declared by the
~~~~~

Sāstras ~~शास्त्रोक्त~~ शास्त्रोक्त W
~~~~~

declared by the Veda and ~~the~~
~~~~~

human law श्रुतिस्मृत्युदित Mn 4.155
~~~~~

declared collectively सहोदित W

declared for निरुक्त (nom) MBh

declared in the law books स्मृत

ĀśvŚ, Mn, Yājñ, etc declared in

Upanishads वेदान्ताभिहित Mn 6.83

declared in the Vedānta वेदान्ताभिहित

Mn 6.83 declared intention इति

इतिश्रुतम् declared spontaneously

स्वभावोक्त Yājñ, Sch declared to be

समाख्यात (इति) Pañcat fully

declared समुद्दिष्ट Mn, MBh, etc one

who has declared प्रोक्तवत् W.

to be declared । II आवेदनीय mb Kād,

Pañcat, आवेद्य — कथनीय mb MBh,

BhP, etc — रथापनीय ~~h~~ mb Nyāyad, Sch

— देष्टव्य mb R — वक्तव्य mb (आ) n

EB2, etc — व्यवस्थापन mfn (in each
single case) Vop.

having declared accurately संवाद Mn

8.31 having declared truly संवाद

Mn 8.31.

to be declared as II स्मृ pass स्मर्यते

Apast, Kāś.

to be declared (as a law) स्मृ pass

स्मर्यते Bḥ, Rājat, Sarvad.

to cause to declare । II श्रु caus श्रावयति

(ek also श्रावयते) RV, etc — संदिश caus

संदेशयति MBh.

to desire to declare । II वच् desid विवक्षते,

विवक्षते MBh, Kāu, etc — विवक्षा Sāmk,

Sarvad, etc.

to wish to declare विवक्षा Sāmk, Sarvad,
etc.

26

10447

wishing to declare विवरिषु mtu Bhatt.

decline ७७ II अपक्षि pas अपक्षीयते TS, ŚBr —

भ्रंश, ७८ I भ्रंशते (once in AV भ्रंशति) ७८ 4 भ्रंशति
(cf also भ्रंशते) MBh, Kāu, etc.

II पयनसो, पयवस्यति A — प्रातिनन्द, प्रातिनन्दति

(with न) — प्रत्याचक्ष, प्रत्याचक्षते ŚBr, MBh,

Kāu, etc — प्रत्यादिश, प्रत्यादिशति, MBh, Kāu

उम्ब, ७९ I (Dhātup 10.15) उम्बते (m c also

उम्बति) MBh, Kāu, etc — निउम्ब, निउम्बते

(rarely P) Māh - हा Par होयते (ep
also होयते) Chllp, Mn, Māh, etc.

III से ८। सायति Dhātup 22.18.

about to decline पराभातक mfn ^{kāth} ~~kāth~~

~~kāth~~ to decline (as suitas, an

offer, etc) निरस्, निरस्याति, निरस्यते āt

to decline giving कूट ८ 10 कूरयते

Dhātup 33.29.

decline n. I अपक्षयः VI° — अपचयः — श्रंशः

kām.

II अपकर्षः — उपक्षयः Hit, comm on VS,

etc — पतनम् MBh, Kāv — विश्रंशः MBh,

Kathās, Pur.

decline (of age) पारिव्रामः MBh, R,

But decline of bodily strength

शरीरपाकः MW.

declining ⁿ | II निःशस् f RV 10.164.3.

declining sun तृदशकः Kāv The declining

years of life उत्तरनयसम् ३५२.

declination (in astron) ⁿ क्रान्तिः W —

अपमानम्.

declination of a plant ^e क्रान्ति f

Sūryas 1.68, 2.28 & 58 ff — (in

astro ⁿ अपमः The declination of a

point of the ecliptic क्रान्तिभागः

the greatest declination परक्रान्ति ‡

Sūryas-~~greatest declination~~ परमापमः

W The sine of the greatest declination

परमक्रान्तिज्या Sūryas, Sch.

declension n II विभक्ति ‡ TS, Br, etc.

II व्ययः (ifc ‡ आ) Nir.

declining adj II प्रवण ‡ (आ) TS, Br, Gr. 3. 2. 3.

Mn, etc.

I II व्ययिन् Hit.

not subject to declining अनस्तामित

a declinable word शब्दः (also शब्दम्

in Dhyānabālā, ifc ‡ आ), विन, Sch.

declined adj I अपक्षेण mfn L.

I II व्ययित mfn W.

to be declined I I प्रत्यारण्येय mfn MBh, Yājñ.

to be about to decline II उम्भ desid

। उलम्बिते Hear, u l.

declivity I प्रवणः, प्रवणम् (?)

RV, Kathās, MBh.

II कूलम् RV 8.47.11 - तटः (exceptionally)

तटम् Daśar 2. $\frac{18}{11}$) MBh, Hariv, etc, तटि

(१ गौरादि Gaṇar 49) Gīt, Prab, Sāh —

भृगु m Hcat.

declivity of a hill I टङ्कः, टङ्कम्.

(L) MBh 12.8291, R 7.5.24, BhP 8.10,

Bhatt 1.8 — वप्रः, वप्रम् kir, Sis.

the declivity of a mountain II

गिरिणितम्बः १ गिरिनद्यादि, गिरिनितम्बः

१ गिरिनद्यादि — गिरिप्रपातः MBh 13.

4729.

III कर्वटः, कर्वटम्, कर्वटिक L.

following the declivity अनुकूल mf

(आ) १ having a steep declivity

प्रवणवत् म३५ नि३ standing on

the declivity तटस्थ म३५ नािश

3.55 to appear like a declivity

तदाय Nom तदायते Alamkāra.

decoct de I II ^{कृथ}
^{काम} caus ^{का}
^{कथ} ^{कथमपि}

Kaus, Saring S.

decoction I II ^{का}
^{कथ} (gana ज्वलादि)

Var. S 46. 49, Suisr, Saring S —

निष्कथः Suisr — आसवः.

I II उत्कथः Car — कथामः, कथामम.

Suisr — कथः (gana ज्वलादि) —

धनरस m n L — द्रवः — निर्यासः

(निमसिम १ अध्यादि) L, निमसिमा

Vishnu, Sch — निमसिहः R, Sush

निमसिम, निमसिहः (Siddh). L —

प्रसादः Car — फाष्टः Sāring, Bhatt,

फाष्टः — मानः RV 10. 144. 5 —

नतनम L.

any weak decoction of other

kinds of grain etc आग्नौ †

TS, Br, etc a decoction made

with milk कृषियन्त Npr a

decoction of a kind of drug

मधुपान्नादः Suir a decoction of

flowers पुष्पासनः R, Ritus a

~~best~~ decoction of fruits - फलपानः

Kathā, a decoction of honey

मेघासनः a decoction of lotus

fibres. गुणवत्ता: Sugar a decoction

of the fruit of the jujube.

सदरसूतः Sugar a decoction prepared

with Curcuma, Asa foetida and

milk अर्धसूतः BHPz imperfect

decoction. अवतवातः L a kind of

decoction औचित्यः a mixture

of the materials for a decoction

कृति: (gana जगत्) W a.

particular decoction स्वरसः MW.

~~decocted~~

decocted adj । I कृति Mn 6. 20,

Suss, BHP, etc.

decompose vb 1II व्यवे, व्यवेति MW.

2II विदह्, विदहति Car.

decomposition n 2I जरणम् Sarvad

3.225.

the decomposition of copper and its

application as a remedy ताम्रमारणम्

W undergoing decomposition

(as food) भक्षिकार Sinhās.

decomposed adj २॥ विदग्ध सुख .

not-decomposed २॥ अजीर्ण .

having a decomposed body विपन्नदेह

Mricch 1.30 .

decorate ७६ II अलङ्कृ R, etc — विभूष्, विभूषति

RV 6.15.3 — विभूष् caus विभूषयति MAh, Kāv,

etc — मण्ड् caus मण्डयति (ep also मण्डयते)

MAh, Kāv, etc — प्रसाद्य् caus प्रसाधयति Kāv,

Kathās.

II अञ्ज् ७७ अनाक्ते, अङ्क्ते — अभ्यञ्ज् Ā RV

3.80.43 — आपिश् P Ā — आसृज् P Ā RV 5.52.6

— उपस्कृ, उपस्कुरुते — ऋज्ज् ७८ P ऋजते,

Cl 4 P Ā, Cl 7 Ā. — चित्रय Nom चित्रयति

MAh 12.988 — परिक्रमय Nom परिक्रमयति दाँ

— परिभूष्, परिभूषति RV — प्रत्यञ्ज, प्रत्यनात्ते,

प्रत्यक्षति RV — मद्घ Cl 1, मद्घति Dhātup 5.56

— रच Cl 10 (Dhātup 24.12) रचयति Megh

— व्यञ्ज, व्यङ्क्ते RV — व्रज् Caus or Cl 10,

व्रजयति Dhātup — शुभ् Caus शुभयति, शुभयते

— शुभ् Caus शोभयति AV, etc — संशुभ् Caus

संशोभयति AV — समच्, समचयति, समृचयति

Var 1.3.3.

।III तंस् ल। तंसति Dhātup 17.31 — तंस्

caus तंसयति Dhātup 33.56 — रूष् ल। रूषति

Dhātup 17.27 — लूष् ल। लूषति Dhātup 17.26.

to decorate beautifully चित्रांतेपिती

to decorate highly समलंक, समलंकरोति,

समलंकरोते MA3h, R to decorate (in

various manners) निरु, निरुरोति, निरुते

निरु.

to decorate one's self II मरु caus

मरुयते Pāṇ 3.1.37, Vārt 10, Pit.

II अभयज्ञ, अभयज्ञे TS (quoted in Pāṇ

2.3.62, Kāśi) — शुभ् caus शुभयते RV,

तिरु.

III तंस् ल 1, तंसते Vop 24.12.

decorating n II अलङ्क्रिया ८ - आभरणम्.

II उच्चित्रणम् Vcar - उपस्कारः T - चित्रोत्तरणम्

Uchait 35.63 चित्रोत्तरः Lalit 19.102 - लरीषः

W - पारोक्षिका 11.22 RP - सम्प्रसादनम् Car,

Shipr.

the act of decorating अलङ्कारः R 2.40.

13, (ifc + आ R 5.18.6) - उपस्करणम्

The decorating of walls on festive

occasions मण्डोरकम् L.

decoration n II मलङ्करणम् Katyār, etc.

— मण्डनम् (ifc ± आ) Māh, Kāv, etc —

गूषणम् (rarely, गूषणः Māh 3.5588) (often

ifc) Māh, Kāv, etc — निगूषणम् (ifc ± आ)

Māh, Kāv, etc — प्रसादनम् (ifc ± आ) Mn,

Māh, etc — अलङ्कारः Śār, Tār, etc.

III अभ्यलङ्कारः (ifc ± आ) Māh 3.16166 —

आकृति: MATH 3.1373, BHP, Rayh, etc —

उपकार: Sair, L — उपचार: Kum, Rayh 7.4

— उपशोभिता AgP — उपस्कर: T — उपस्कार: T

— आकृति: L — आयोग: R, Hariv — (prob)

निर्देश: Hariv — निवेश: L — नेम्यम्, नेपथ्यः

(L) MATH, Kav, etc — परिष्कार: MATH 3.1477,

परिष्कार: (ifc ± आ) MATH, etc — पणसि म —

पेश ± RV 7.18.2 — पेश: AitBh, BHP (३ गौरादि

and सिद्धादि) — प्रातिकर्मन् n Māh, R, etc

— भाषाटः (only L) — भूते f Māh 17 —

भूषा Kāv, Kathās, etc — मण्डुः L — रूपणम्

MW — उलामः, उलामम् Māh, Kāv, etc —

उलामन् n Vear — उलानम्, वलाना MW —

विग्रहः Māh, R — विग्रहा Vāh, Bā, Kām —

विश्रुतम् R — व्यञ्जनम् RV 8.78.2 — शिल्पम्

VS, Bā, Hariv, Kathās, Bāh — शृङ्गारिन् m W

— सजा L.

decoration (as jewels etc) आभरणम्

Mn, Sak, Hit, etc decoration (as of

an image) भूमिका L a decoration

consisting in lines drawn on the face

and body with musk and other fragrant

substances पत्रभंगः Kāṭ, पत्रभंगे †

Dharmasārm and पत्रभंगे Naish.

decoration of the hair । II चचरीकः

L — परिस्पन्दः L — परिष्वन्दः L (७६

परिस्पन्दः).

decoration of the person शरीरसंस्कारम्

W — प्रतिक्रिया MBh.

a decoration resembling a bubble

बुद्बुदः L evening decoration सायमाचिनासः

MW The highest decoration प्रसाधनावेशः

Kalid a kind of decoration on a

low वरण: W mode of decoration

ससाधनविधि in Kathā's a secondary

decoration उपसूचनम् — उपरोक्ता अप,

Hort a sort of decoration on the

upper part of a building or wall

दुमशीर्षन् L streaks of decoration

(esp the separating or distinguishing

marks on the forehead, nose, cheeks,

breasts and arms, which denote

devotion to Vishnu, Krishna etc)

भक्तिचिह्नः म प ल Hario, Megh, VP

Theatrical decoration हरितालकम् W

festooned decorations over doorways

(with bough of trees, garlands etc)

तोरणम् (१ अद्यैवादि) मधु, etc (१५ १ जा)

having decorations सातंकार mf (आ)n

Śental one who decorates अलङ्कर्तृ

mf n L.

decorating adj III अलङ्करिष्णु (with acc)

Pān 2.3.69, Sch — परिकर्मान् W — भूषण

f (5) MBh, Bhp, Juss.

decorating an image of Durga on

the 5th day of the month Āśvina

सायमाद्येवासः IIV decorating the person

तनूशुभ्र RV 5.34.3 decorating water

जलशुषणः L the decorative part of a drama (the press decorations, etc)

आहासम् L the state of being decorative

शुद्धरत्ना Prinj.

decorated adj II जलशुषणः, etc —

मणित MASH, Kāu, etc — १ विभूषित MASH, Kāu, etc

— प्रसाधित W — शृङ्गारित Sū.

III अभ्यतंकृत R 3.53.36 — आभारित Hariv

855 — उपचारणत् R 6.1 — उपस्कृत MAh,

R, Mn, Dhart, etc — उपशोधित MAh,

Māh, Sū, etc — कृतवेष दंत II.1

— चित्रमृत वि MAh 14.281 — चित्रित MAh 2.6,

Hariv 3445, Sū, etc — (?) व्यक्त AV 14.2.

33, (RV व्यक्त) — परिभूषित MAh — पिष्ट RV,

AV, VS — पेशात † (आ) (१ सिध्दमादि) VS, T32

— पेशावत् VS — प्रातेमण्डित Sadāhp — रूपित

— लाञ्छित Kāv, Pur, Kathās, Rājat —

विकृत MABh — तिमक्त Hariv, Kathās —

विभूषणनत् Māricch — विभूषेन् (ifc) MABh

— सविष W — सशृङ्गार Pañcat, Kathās

— सातकार † (आ) Śrutab — सोपचार † (आ)

Heat.

beautifully decorated । II सुशोभ

† (आ) RV, VS — सुसंस्कृत RV — सुसंस्कृत

MBh.

decorated about the body निभूषिताङ्गः

MBh decorated all around परिभाषित

R decorated on the head with आपोडिन्

(comp) MBh decorated with विनिर्वात

(instr or comp) MBh, Bhp — विनिर्वात

f (आ) (comp) Looh decorated with
~~matter~~ culture's feathers (as an

अश्वनि) गार्धनानित गार्ध 6.1515, गार्धनासस्

गार्ध 3.1350 decorated with horses

अश्वनिगन् RV 10.76.3 — अश्वपेशस् RV

2.1.16 decorated with ornaments

भूषणभूषण BHP decorated with raised

arches उत्तोरण Ragh, Kum, etc decorated

with serpents नागभूषणः Siva

decorated with Tātanka ताटङ्गिन्

Prasanna 3.1 decorated with the

head-dress called Kurisa कुरीसिन्

AV 5.31.2, 6.138.2 having the limbs

decorated प्रसाद्येताङ्ग $\pm (\frac{1}{2})$ MW

highly decorated रामलंकृत M13h, R

richly decorated उच्चित्रित Vear

star-decorated ताराभूषा ८ The state
of being decorated शिष्यत्वात् विनिरा ८
well decorated सुनिविष्ट ८ - सूभूषण
 ‡ (जा) Kām.

to be decorated ॥ अलङ्कार्ये म्फ्न Sāh

— भूषणीय, भूषायितव्य म्फ्न MBh, Kāv, etc,

भूष्य म्फ्न Kum.

having decorated अलङ्कृत्य ८ TBh, Mn 3.282

5.68.

to be decorated II अभ्यस (in pass sense)

RV 2.8.4.

decorum । I औचित्यं Sāh, Nāish,

Rājat, etc, औचित्यम् Sāh, Kathās,

Kshem, etc — विनीतता Kām,

विनीतत्वम् Ragh.

decorous (as speech) सञ्ज

mfn. AV, etc.

decoying (of deer) 1 II

2MUIH Sis 6.9.

decrease nr । I हा pass होयते (ep

also होयति) ChUp, Mn, MBh, etc.

। II आस्थिरी भू Sutr — कि RV, AV,

SBr, etc — च्छु cl । च्यवते (ep.

also च्यवति) (with instr) MBh 3.

। 4। 4। — परिहा pass परिहीयते Mn,

MBh, Kāv, etc.

to decrease (in number) प्रातिम.

प्रतिक्रामाति Nid to decrease (in
strength) अपह A Susr.

decrease न । I हासः Mn, Yājñ, etc

— अपचयः — अल्पीभानः Dhātup —

हानि f MBh, Kāv, etc.

। II उपश्रयः Hit, Comm on VS, etc

— ग्लानि f (Pāṇ 3.3.95 Vārt 4)

MBh 12. 4750, Bhag 4.7 —

परिहाण, परिहानि f Ragh, Var, Suise

प्रत्ययनामः Katy Śr, MBh

द्वैतितमम् MBh, Kāv, etc.

decrease (of days) नीवाहः Gop Br

decrease of strength उलान्मम

Saddh P 4.

decreasing I II निन्कषः Śamk.

decreasing adj I I हासक f (रुना)

mw.

I II छिदुर f (आ Pān 3.2.162.)

Vam S.2.40.

decreased by separation

निरहयायद mfn Megh.

decree vb । II आस्ये २ (Dhātup

24. 67) आस्ति (Ved and ep also

आस्ते, आसति, आसते) (with an inf

or a sentence followed by इति)

M.Bh.

decree n । I निर्णयपादः L.

। II उक्तवाक्यम् L — दिष्टम् —

निहितम् Pañcat — शासनम् (ifc)

f 311) RV, etc — स्थिति f ऽBr,
etc.

a forged decree — कृ२३॥स०॥

Mn 9. 232 steadfast decree

(of a god esp of Mitra-Varuna)

धर्मन ५.

decreed adj । I विहित ग्रं ऽr S, Mn,

MBh, etc.

I II प्रचोदित BHP — स्थित SBr, etc

to be decreed adj. I II संयवस्य

MBh 12. 4734.

decrepit ~~adj~~ adj | I अजर MBh, R, etc

— वयोऽतिशय, वयोऽतीत Mn, MBh,
etc.

| II जिज्जि (Pāṇ 8.2.78 Vārtt 1)

RV 1, 4.19.2 & 36.3, 8.10, (Nir

3.21), AV 8.1.6 & (जिर्वि) 14.1.

21 — पक्व † (आ) MBh, Bhp —

परिमूर्ण † (इ) ŚBr, Kāty Śr —

बालिका VS, Maites — महल्लक,

Lalit, Karand — मिजजर MBh

— वृद्धशीलिन MBh.

become decrepit. जजरित MBh

3. 103 53 Susr, etc decrepit.

from age. जरातुर L, जराभिभूत

MBh 1. 3161 decrepit with age

जीर्ण SBh 4, TBh 3, Sānk Bh

5.9 having a decrepit body

परावसान Divyā. ~~to become~~

decrepit ॥ ५ जीयति (also

जीयति) RV, AV, etc.

to become decrepit. I ॥ ५

॥ ५ जीयति (also जीयते) RV,

AV, etc.

I ॥ ५ ॥ ५. 6 जीयति RV 1.3.

5.7.

to make decrepity of cl | RV,

6.24.7.

decrepitudedecrepitude | I तिस्रसा Balar. in~~III जराया RV 119.7 -~~

I II जराया RV 119.7 -- जरा (Pān)

3.3.104) W -- जरावरथा W -

जरिमन m RV, AV, TS 1.8.10 —

जरिमन Rajat 3.316 — विसंसाजा L.

'hating decrepitude' जरिमन.

mfn (gmn).

decries ub I विगै, विगायति Naish.

II उपवद्, उपवदति AV 15.2.1, TBh,

Ait Bh 2.31.5, Sāṅkh Bh, Lāty —

व्यववद्, व्यववदति, व्यववदते Pañcav Bh.

one who decries उद्गृह्णते m NāisUp

to be decried II व्यववद्य mfn

Pañcav Bh.

